

Quod certe symbolum prius tradiderat Job, c. 14. Lignum A habet spem, si praeclit facit, rursum virescit, & ramus eius puluisant: si feniunt in terra radix eius, & in pulvere mortuus fuerit, truncus eius ad odorum aqua germinabit.

Origenes, & D. Greg., quos referat Glosa cap. 11. Num. documentum, imaginem resurrectionis suisse Virginem Aarons, qui inter reliquias omnes aridas sola mirabiliter floruit: Virga Levi (aut Gloria) ad florem redit, quia corpus Domini veri sacerdotis in monte ariditate positum in flore resurrectionis erupit. Hac autem virga si amygdalina fuit, ut plerique Hebreorum tradunt, apta fatis est humiliata. Ut enim inter omnes arboreos primi omnium amygdalus floret, ita Christus primus fuit, qui inter omnes ad vitam immortaliter surrexit, ut propterea merito Paulus primogenitum eum omnium mortuorum vocaverit.

De visione Ezechielis diximus supra.

Legatus S. Hieron. Epist. 41. frv. Roff. Aquileg. ad Laurentium Papam, Epiphanius lib. 2. Tom. 1. Aug. serm. 34. de verb. Apof.

B EXEMPLIS ILLORUM, QUI PRO MORTUIS orant, aut Preuentiam agunt.

Vide in loco de Oratione. Oratio pro defunctis.

Apostolus hoc Argumento uititur tanquam validissimo, conera eos, qui negabant resurrectionem: Ita enim scribit: Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si mortui omnino non resurgent? ut qui baptizantur pro illis? quem locum communiter exponunt de baptismo potenter, & lachrymarum, de quo Christus loquitur Mat. 10. Luca 12. & alibi Scriptura Psalm. 31. Siquidem Iudei soliti erant suffragia facere pro defunctis: quod fructu fieberat, si nulla fuisse mortuorum resurreccio. Videat Lector amplius hucus loci explanationem. *In Loco de Purgatorio.*

A V E T E R I ECCLÆSIAE PRAXI.

Fuit semper Ecclesia vetus confundens, ut baptizandi recipientes symbolum Apostolorum, in quibus articulis exprimitur de resurrectione carnis. Et testatur Epiphanius base. 28. fusione quo sicut, qui baptisatum differebant usque ad mortem. Quia imminentia, cum tunc pascibant, ob fidem, & spem exterrit, & resurrectio.

Eamus hodie baptizandi, corrumque nomine patrum finiantes furent, recitamus symbolum Apostolorum, & profitemur resurrectione carnis.

* RESURGENDORUM STATUS.

QUALITAS. DOTES. IN GENERE.

Corporis perfidia. Quantitas. Statura.

Loquens Apostolus de Resurrectione, ait: Operari corruptibile hoc inducere incorruptionem, & mortale hoc inducere immortalitatem. Atque hinc pater contra Origenem, quod idem numero corpus resurgent: quia pro nomen i. hoc idem individuum corpus designat. Ut B. Hieronymus ad Pantheum, & Oceanum. Et enim de necessitate resurrectionis, ut idem numero corpus resurgent quod occidit, & mortuum fuerat. Quod B. Job exprefit verbis clarissimis, & Gregor. lib. 14. cap. 27. non recte inquit resurreccio dici potest, ubi non resurgent.

Quoad autem quantitatem resurgentium, communis est sententia ex loco Apostoli ad Ephes. 4. omnes resurgentia corporum, & perfecta corporis mole: qualem Christus habuit etate plena, & perfecta 34. annorum, hoc est, justa, & idonea humani corporis statura: non quia Christi statutum omnes sint exacti; sed quod eam erimus habuerit: qualem habuimus, si natura vegeta fuerit, & non impedita, in etate virili, puta annorum 34. Quando igitur puer v.g. resurgent, & in magnitudine perfecta constitueretur: sit aliqua additis ad materialia, ex qua prius corpus fuerat compactum, & quod contra veritatem resurrectionis non est, resurgent enim idem numero quod occidit, habebitque totam materialem candem, licet non solam, quam ante habuerat: quia tunc integrum, & perfectam est habita.

Unde intentio secundum, corpora resurgentia fore perfecta, nulla mutula, aut membro defituta. Eruntque Heterogenea, habentia carnem, ossa, nervos, & ceteras partes apte dispositas, ut per animam rationalem viviscerent, quod est contra Eutychem, & Origenem, qui corpora resurgentia aerea volebant, & rotunda.

Tertio probabile est, eadem numero accidentia restitutum

iri, que sunt aliquo modo intrinseca natura, ut sunt facultates sensuum, & similes non autem illa, que merè extrinseca sunt, & transiunt, nihilque ad perfectionem faciunt: que eadem numero restituti non est necesse.

Erunt etiam incorruptibilia, & immortalia, non tamen impossibilia ex natura sua, sed speciali Dei prerogativa quam consequuntur beati: cum e contra damnati etiam paenam sensus sustinebunt.

S E X U S .

De sexu variorum aliquando furentur opiniones, etiam S. Hieronymi, Hilarii, aliorum, foeminas in sexu non resuscituras, excepta una B. Virgine, inquit Scotus, sed in sexu virili, co quod sexus feminus sit accidens, & imperfectionis hominis, siue feminis velut mas occasionalis, juxta Philopophilum. At hic est error manifestus, ut docet Aug. 1. 22. de Civit. cap. 17. & seq. Refutetur namque idem numero corpus, ergo et in eodem sexu: quia hunc pertinet ad perfectionem resurrectionis, & ad maiorem identitatem eius, qui resurgit, & ad statum quasi coniugalem, qui requiritur in resurgentibus. Siquidem corpus, quod resurgent, habebit eadem conditiones individuantes, e quibus non minima est fexus certus, & determinatus. Neque verum est, sexum fornicatum esse imperfectionem, sed est naturalis conditio, quamvis imperfectione quam virilis. Fit enim hic fenus in paradiso, & statu innocentiae, unde nil obstat, ut etiam sit in vita altera. Resurgent igitur famina in sexu suo, quasi in naturali conditione, & perfectione sua.

A T S .

De sexu supra diximus, colligi ex Apostolo, resuscitatos omnes in mensura aetatis plenitudinis Christi, id est, ut videatur referre aetatem 34. annorum, quia statuta est hominis, & in qua perfectam homo statutum habet. Suntque plures, qui primos homines a Deo haec statuta, & annorum perfectione creatos a Deo contendunt: ut quibus dicitur, Credite, & multiplicamini, Gen. 1. carum ergo statuta, & aetate perfecta, atque ad generandum apta, adeoque virili, ait Junius.

L O C U S .

De loco, in quo omnes resurgent, verisimile est, illum fore, in quo corpus, aut illius reliquie reconditae fuerint, ut colligatur ex verbis Domini Joan. c. 5. Omnes, qui in monumentis sunt audient vocem filii Dei, & qui audiuerint vivent. Ubi loquitur de generali resurrectione, & intelligit per eos, qui sunt in monumentis, omnes mortuos, & naturaliter sepulcos: five non mortaliter sepulcos, inquit Jan. in Cor. c. 36. quamvis determinatus aliquis locus necessarius non sit, cum vox filii Dei, qui in se, & in voce Archangelorum descendere de celo, qui mortui excitantur, per omnes terræ angulos excipiente sit, eaque omnes resurgent, ut clare tradit Apostolus, 1. ad Thess. 4. & 1. Cor. 15. Item Christus Matth. c. 24. i. 25.

Huc refer, quae diximus in Loco de Judicio universalis,

* I N S P E C T I O .

QUOD CORPORA EORUM, QUI AD
Beatitudeum, & Gloriam resurgent,

Dicitur sunt plaquea de hoc argumento. *In loco de Beatis.* Loquens autem Apostolus de qualitate, sive dotibus corporum, & perfecta corporis mole: qualem Christus habuit etate plena, & perfecta 34. annorum, hoc est, justa, & idonea humani corporis statura: non quia Christi statutum omnes sint exacti; sed quod eam erimus habuerit: qualem habuimus, si natura vegeta fuerit, & non impedita, in etate virili, puta annorum 34. Quando igitur puer v.g. resurgent, & in magnitudine perfecta constitueretur: sit aliqua additis ad materialia, ex qua prius corpus fuerat compactum, & quod contra veritatem resurrectionis non est, resurgent enim idem numero quod occidit, habebitque totam materialem candem, licet non solam, quam ante habuerat: quia tunc integrum, & perfectam est habita.

Tertio probabile est, eadem numero accidentia restitutum

fulgebunt sicut stellæ. Et Christi facies in transfiguratione splendebat sicut Sol. Quia sanæ claritas non modo in superficie futura est, sed intime omnia membræ penetrabit, sic ut edictum fuerat, Christi manus ad terram appulit, quasi debum sepulchri honorem postularet. Illi vero stupore, & metu correpti, reliquis ipsi relatis, abiherunt. Ex Simeone Metaphrast. Sur. 22. Jan. tom. 1.

A B I N C O R R U P T I O N E .

Vane Servata.

Pete ex Loco proprio de Reliquis Sanctorum.
*Item de Cadavere. Vbi adferuntur cadavera
incorrumpa.*

* Revelatio.

DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

R Euelatio est idem, quod inspiratio quoddam divina regit vita animali, indigens alimento, sensuum functionibus, quodque pondere sit grave, & refusat: surget corpus spirituale, non quod sit futurum aereum, sed quasi celeste, & Angelicum, id Terruli, & spiritu ita subditum, dicit Augustinus cap. 6. lib. de fide & symb. ut celesti habitacione conveniat. Et hic significata subtilitas, que conserit in vi supernaturali penetrandi ala corpora, afferetur enim modus illi infiniti quantitatis, vel materiae intrinsecus, unde prevente repugnabunt corpus actu penetrare. Plura videantur apud Theologos in 1. 2. S. Thomas. q. 4. art. 6.

Declaratur Exempli, Deumentiam in hac vita subindebis doribus Sandorum Hominum corpora efficiunt, & hominerasse. Multa bujus argumenta traduntur in Loco de RELIQUIIS.

CORPORA CLARITATE FULGIDA.

ELEGIO. Episcopus invento corpore S. Quintini Martyris, incredibili claritate, cum multis aliis perculsi traditur a Bazio lib. 13. cap. 7. de notis Ecclæs. ex Suri 31. Obob.

SS JUVENTILIS, & maximi martyrum vultus tantum fulgorum post mortem emisile, ut in eos nemo irretorci oculis inueniri poterit. B. Chrysostomi testimonio adseritur.

Loco allegato de Reliquiis.

LOVANIUS, qui prima Brabantia civitas, ipsa antiquitate veneranda, visuosa oda cujusdam pullæ, quam à forme decorata, & comitate morum speciosam, & probè moralem Margareta nuncupabatur. Hoc enim nomen deferebat: quia

C ibidem pall. an. 1525. historiam ex Cesario annotavit in suis Nat. Sanctorum Belg. Joannes Molanus, die 2. Septembris, additis nonnullis, qui Cesarium latuerunt, quibus & nos plerique adiuvemus. Ita vero est haberet, Erant Lovanienses conjuges quidam religiosi, & Deum timentes, ac religioforum & peregrinorum fedulū scipceptores, pullam verò adulant, & sanguine junctam secum habebant, cujus ministerio fruebantur; quæ etiam in Deum devota, & casitatis propposito eidebat adstridit. Hæc vespere vinum latura, cum egredieretur, petebat illud quibusdam ex hospitio receptus, qui hospitum bonis ea absente, & hujus etiam pudicitia inhabebant, animoque latrociniandi cōdiverterant, inficuta, & ad superum primum folicitata fuit. Cumque constanter illicita perpetrare renuerit, tandem vi compresi, castitate fibi ad coronam duplicata, transfixoque guture trucidata est, postquam oris illius pilam intrusum, quæ clamor omnium, & vocem cohibebat. Quo autem fecit latere, cadaver in proximam Dilianam pronuntiavit, ut secundò fluxi Mechlinianum verius elaberet. Res mira, revertitur innixum Acipenseris (id pifc genere) antem ait, antea hunc fluvio ignotum) fluxu reniens, multaque luce fulgidum aquas vicinas illuminat. Forte Brabantia dux est fatigæ arcis, quæ Dilæ fluminis imminet, auram captans, videt inter tenebras insolitus fulgorem, insigneque domesticis, quilibetrum, in nocte virginis cadaver incident, aquis extrahebant, singula cimantur, & die posteriore in Princeps Aede honorifice tumulatur. Mox facellum illius memoria extruit, ubi ossa, & ferulas pilæ, & rei fertiles tabulis expresa cornitur. Ferunt miraculosa probatum fandatur non semel fuisse: utaque hoc nomine Sacellum excitatum an. 1135, menie Octobri, per quandam Marinum de Bock mercatorum Antwerp, qui illius intercessione, post votum ei inuncupatum, & praetensisimo naufragio fuerat circa Zeelandia littora praeservatus.

E M A R I R E J E C T A .

DATIANUS Tyrannus, cum reliquias Vincenti martyris per nautas in mare proicii jussisset: & eo usque in altum mare navigasset, donec littora, & montes oculorum aces fugerent, ubi eas projectarent, hilari admodum vulvo ad Datianum re-habitu.

G 488 2 * REVE-

Quamvis Revelationum inspiratio nulli loco alligetur, nec temporis, ut exemplis carum doceari quam optimè potest: tamen eas frequenter à Deo fieri iuxta flumina, aut aquas, notavit 5. Hieron. in cap. 10. Daniel. Ita Ezechiel iuxta flumine Chobor videt visiones Dei, cap. 10. Et Hebrei in captivitate Babylonica egredi ciuitatem, super, id est, iuxta flumina Babylonis feedebant orantes, & meditantes. Etiam Joanni Christi baptizanti Christi facta est revelatio. Joan. 1. vers. 29. Tradunt quoque Hebrei, Spiritum propheticum amare flumina: Et auctores profani fixerunt, Musas in flum nibus habitate.

G 488 2 * REVE-

H R E V E L A T I O N E S U B I P L E R U N Q U E F I E R I S O L I T E R E .

* Vide Somni. Somnium.

REVELATIONES UBI PLERUNQUE

F I E R I S O L I T E R E .

Quamvis Revelationum inspiratio nulli loco alligetur, nec temporis, ut exemplis carum doceari quam optimè potest: tamen eas frequenter à Deo fieri iuxta flumina, aut aquas, notavit 5. Hieron. in cap. 10. Daniel. Ita Ezechiel iuxta flumine Chobor videt visiones Dei, cap. 10. Et Hebrei in captivitate Babylonica egredi ciuitatem, super, id est, iuxta flumina Babylonis feedebant orantes, & meditantes. Etiam Joanni Christi baptizanti Christi facta est revelatio. Joan. 1. vers. 29. Tradunt quoque Hebrei, Spiritum propheticum amare flumina: Et auctores profani fixerunt, Musas in flum nibus habitate.

A * REVELATIONUM PRÆROGATIVA
qui excelluerint.

PROPHETÆ. APOSTOLI.

Nihil hic dicemus de Veteri Testamento, in quo vari Patriarchæ, & Prophetæ omnes divinarum inspirationum beneficiorum à Deo cumulatis leguntur, quorum etiam scripta earundem indubitate fidem perhibent, ta ut hic pro assertis haberi meritò debeat.

Certè in Novo, Apostolorum Princeps etiam ante misum Spiritum S. revelationem de Christi divinitate accepit *Matth. cap. 16.* atque eadem mediante Gentium conversionem cognovit. *Act. cap. 10.* Denique misum ad se Angelum, qui eum liberaverat de manu Herodis, & ex carcere eduxerat. *Ibidem cap. 12.* mensiacum insuper Anania, & Sapphyra super defraudatio pecto agri. *Ibid. cap. 5.*

Quid Gentium Doctorem dicam? si angelus Satanadus est, qui cum colaphizaret, ne magnitudo revelationum eum extolleret. *2. Corinth. cap. 12.* unde confit, cum iniustas, casque frequentes habuisse revelationes, iisque quasi affectum fuisse. Deficit nominillas in *Actis Lucas 1.* qua ipse conversus fuit. *Act. cap. 9.2.* qua vocatus fuit in Macedonia. *Act. 16.15.* *18.* quia iustus est Corinthi contra Iudeos constanter Evangelizare, item quia misus est ad Gentes. *Act. 22.* quia didicis se evasorum naufragium cum iis, qui erant in nave. *Act. 27.* unde S. Augustini illud *P. 67.* ibi Benjamin adolescentulus in mentis excelsis intelligit de Paulo, qui fuit ex tribu Benjamin.

Vetus priores revelations supererat, quod raptum se fatur in tertium celum, id est, empyreum, in quo et fides beatorum, & audiivisse verba arcana, qui non licent homini loqui: probabile est autem, quod audierit multa de mysteriis fidei nostra, ut de Economia Ecclesiæ, vocatione Gentium, predestinatione divina, &c. *2. Corinth. 12.*

De Joanne Apostolo, & Evangelista nihil attinet dicere, cum ipius Apocalypsis nihil aliud sit, quam continent, sibi succedens revelatio, ut quam ipsum importat, & libri argumentum proloquitor.

C Fuerunt etiam alii, quos Ducus celesti hoc lumine illustravit, sed illos duntaxat producimus, qui plures ac magis illustres revelations habuerunt, & de quibus per scripta testimonia ab Ecclesia approbat docemur. Fuerunt autem in numero sanctarum mulierum nonnullæ, quarum extant revelations.

VIRGINES.

Talis fuit S. Angela Virgo ordinis Carmelitarum Regis Bohemicæ filia, qui scriptis librum revelationum ante annos quadringentos.

Muli quoque circumferuntur libri revelationum S. Birgittæ Suecæ videlicæ quas qui tribuunt B. Birgitta Scottæ Virginis falluntur: mili & ultra forte revelations ediderat, quod non arbitror. Hæc virgo vixit anno 518. at B. illa vidua post annum 1370. excelsi è vivis.

Hac etiam longè antiquior, Pipini Ducis Brabantia filia, S. Gertrudis anno 654. revelations quoque suas collegit.

Claruit S. Hildegardis in Germania anno 1180. cuius & alia superfluit.

D Hac recentior, tempore Gregorii XI. circa annum 1360. quo tempore S. Birgitta vivebat, fuit S. Catharina Senensis, & ipsa revelationibus illustrata. De harum itaque revelationibus, maxime de S. Birgittæ, qui plurimis scriptis & habuit, nonnulli ambigunt, quo ilias in pretio haberi oporteat. *Vide Deihium lib. 4. Disquisit. Magie.*

* REVELATIONUM DIVINARUM
à diabolis discretio.

Ardua hujus rei petraeatio semper Theologis visa est, atque eandem accurate, sed prolixè admodum tradit. *Martinus Delio* & *Societas Jesu lib. 4. Disquisit. Magie.* cap. 1. q. 3. Tractavit candem *Cardinalis de Turrcemata* in *Prologo revelationum fons* & *Birgitta*. Nos breviter quinque signis rem expediemus.

Primum, si graves, & spirituales viri revelationem calculo suo approbant, & judicium Prelatorum Ecclesie post diligens examen accedit pro earundem veritate, signum est, reve-

lationes dicendas est à spiritu bono profectas, non verò ab illis.

E Secundum, si revelatio hominem efficit humilem, & discipularum, quomodo de S. Paulo, & aliis pluribus legitimus, quod propter revelations frequentes non superbierit, cum è contra spiritus negrum superbum reddat animum, & præsumptuolum.

Tertium, si revelatio sit de re vera, possibili, quæque ad bonum proximi, & Dei hominem faciat. Aliis enim revelations semper aliquid falsitatem admixtum habent: unde postulam, ut veritas revelationis conformetur verbo Dei, aut Sanctorum scriptis, & exemplis. Hinc bene Richardus: *Supradicta, inquit, est mihi omnis veritas, quam non confirmat Scripturam auctoritas.*

Quartum, si revelatio miraculis revelations confirmatur, signum est cas à Deo inspirari. Cuius rei multa in Scripturis exempla habemus. In conceptione Isaiae, Samuels, Joannis Baptista, &c. narrat *Sarvis in vita S. V. in uniuersitate 3. Martii*, fusile revelationis nobilis Matronæ quippian, ac factum *Vivinvalcum ei lumen oculorum, quod amicas restitutum*: quod & accidit: quamvis hoc signum non sit converibile.

Quintum, si persona, cui sit revelatio, sit Catholica, in dubitate fidei, vita, ac morum integratæ commendata, in certe rebus firmo, etiam corpore vegeto, non nimis dedita imaginationibus, aut terribilimentis, neque fini persona arreptitia: & quomodo multos delulos à muliercula quadam scribit *Firmilianus*. Et tales erant Montanista, & Moniales Quercenenses, quorum historiam scripsit *Joannes Molin. in Chronic. Belg. manuscripto.*

Denique, qualiter eruditus, qui revelationem allegat, cuius conversationis, quo fine de ea gaudet, & cur can alius indiqueret, & quomodo spiritus ipse se ingeneret. Plura videntur apud autores citatos.

* Reverentia.

DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

R Everentia, *adire*, & *adire* *reverentia*, honor exhibitus in testimonium virtutis.

Reverentia est timor initialis, & castus, tamen capi potest in bono, & in malo, sicut etiam confusio, id est, erubescencia, *secund. p. 81. art. 27.*

Reverentia est actus timoris, & ut debetur Deo, est actus latratis, *secund. p. 81. art. 27.*

Ceterum reverentia ut dicit honorem erga Deum, quem vocat S. Greg. lib. 17. moral. cap. 14. & 15. timorem reverentia, five admirationis, est habitus, vel actus judicii, & voluntatis, que creatura rationalis in complicita divina excellentia, & eminentia ita se gerit, & tanti cam attinet, ut quasi non audeat ad ilam accedere, & omnino cavit vel in minimo utriusque eius excellentiam, immo plane pudibunda, timens, & reverens fugit ab ea, ideoque formidat, & fugit investigare eis magna confusa, & arcana; ex quo sequitur timor castus, ut pro nulla re velit tantam majestatem offendere. Unde Reverentia Hebreorum vocatur *tira*, id est, timor, & Chaldaicæ *Ema*, id est, terror, & H Arabicæ *Giba*, id est, formido.

Hinc patet, reverentiam hanc distingui ab actu humilitatis, quo quis vult se Deo subdere; & ab actu obedientia, quo quis vult illi patre, ut supremo Domino, & ab actu religiosi, quo quis vult cum colere, ut supremum rerum omnium principium, illiusque honorem suis in omnibus profere: actus enim reverentia est summè revereri, & timere sumnam Dei majestatem.

Videatur Locus de Adoratione.

* Reus.

DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

R Eus dicitur quicunque in item adducitur, etiam si nihil admiserit *o posse*, *o dñe* *deus*. Huic opponitur *Aator*, qui alium in jus vocat. *Cicer. lib. 2. de Orat.* appellat *Reos* non modo eos, qui arguuntur, sed omnes, de quorum rediscatur,

Reus. Rex. Regnum.

pranum. Unde à re dicitur *Reus*, quod rei aliqui sic obnoxii sunt, atque quis promittit.

A Icomius ait, tunc quem reum fieri, quando apud præsumptum legibus interrogatur. Cum enim in ius ventum, dicebat apud Prætorem accusator, *Ajote v. g. Siculos spoliaste: si tacebas, tunc ciuitatem te invictum: si negaberis ptebat à maiestate diem iniquendorum criminum. Unde Reus agi dicitur, qui accusatur. Ita *Afconius*,*

REORUM DEFENSIO.

Vide in loco de iustitia. Tit. *Defensio Reorum.*

NULLA DEFENSIO.

L Loco codicis. Tit. *Injustus carcerem fugeret.*

ERGA REOS SEVERI.

URBANI.

Quære Humanitas.

* Rex. Regnum.

DEFINITIO, ETYMOLOGIA, USURPATIO
VOCIS VARIA.

R Ex, Græc *Basileus*, *Ara*, est nomen generis: Imperator nomen officii. Imperatores creantur, Reges scilicet, Rex sacrificarius era Romani, qui factorum rex dicitur, finis imperii, id nomine rex, facta, que penes reges erant, obiret, ac ceremonia ptebat, quem creatum, aut in locum decadentis sufficuum, sicut reliquias factores inaugurar oportebat. *Alex. ab Alex. Gen. Dier. lib. 3. cap. 27.*

Reges recte agendo vocati sunt, ideoque recte faciendo Regis nomen tuerit, peccando amittit. Recte ergo illi Reges vocantur, qui tam scientiis, quam subiectis bene regendo modicatu noverunt. *Ibid. 1. de summo bono.*

Reges, qui sua corpora bene regere sciant, qui defiderunt mortuus in temperante, subiectas cogitationes legi virtutis regulant Reges; qui sibi scientiis præficiunt, & le regre sciant. Ide beata terra, cuius rex nobilis est, & va tera, cuius rex puer est. *Greg. super illud Job 3. Cum regibus, & consiliius terre.*

REGEM QUAE FACIANT.
Ex Thibet. Seneca.

Qui vos exigit furor,
Alterni dare sanguinem,
Et scoprum scelerum aggredi?
Nec nisi cupidum artium,
Regnum quo faciat loco:
Regem non faciunt opes,
Non vestis Tyria color,
Non frons nota regis,
Non auro nitida trahe,
Rex est, qui posuit metas
Et diri mala pedlorum.
Quem non ambitio impensis,
Et nungcum stabili favor
Vulgus precipit mox,
Qui tuo potius in loco,
Intra se videt omnia.
Occurritque suo libens.
Faro, neq; quatuor mori.
Mens regum bona possedit.
Rex est, qui metuit nibil.
Hoc regum fibi quisque dat:
Sext, quinque voleat, potest
Aula culmine lubet:
Me dulcis fatuer quies,
Obsturo potius loco
Sedens perfuerit otio.
Nullis nota Quiribibus
Actas per tacitum flat,
Si cur transierit mei
Nullo cum strepitu dies,
Piebæs moriar senex.

Moralis, & civili Sapientia preceptor,
Mouit. lib. 2.
Qui cœde gaudent, regiamque sem putant
Sævire, longè regia exerrant via:
Cùm si verendo regi dignus nibil,
L. B. Theat. vit. Human. Tom. VI.

Quam juris, atque moris humani memor,
Clementis pedis, inde majestas trahit.

B

Sublime lumen, nec magis potentiam

Vis ultra format, ergo parentum favor,

Virtute partus proximè iterat ad Deum

Bonos bendo, non habet magis bonum

Fortuna regum, quam salutem plurimis

Quod fas habent donare: quod Letbi metu

Lèvare cives, bac adores, hic bonos

Præfatis triumphis, omnibusque laureis,

Lanifa, vallis litor, improbus latro,

Cunctisq; rex tyrannus hic immanior

Eripere vitam gaudent, sic idem solet

Cicuta, serpens, peccus, ad peccatum valente

Minuta quoque infelix, seu nemo minor

Dat lucis uirum, nemo ni viril potens

Pudic pepercit, omni culmen attigit

Virtus alia, qui timeri se timet

Anno fidens, qui parere se, non herum,

Studet vocari. Non Feretrio Jovi

Suspensa opus sic honestum inclitos

Fama duces, nec bohis occisi decus:

Ut illa servans limen angustus domus

Corona, qua pro cito servato datur.

Vide in Loco de Principatu, & Princepe.

Virtutem præstissimi Regis à Xenophonte descripam.

Vide sub finem Loci præsentis.

F

INSTITUTIONIS CAUSA
& ORIGO.

Causa creandorum Regum nulla fuit, nisi ut societas hu-

mam unius aliquip capitis sapientia, fideque conjuncta, con-

sperant que tenerentur. Si leges per se audaciam coercete pos-

fent, illi semel incipi, propulsis que fatis cautum, prospicuum que geneti humano videri potuerit. Cum vero nullus interdum juris pudor, nulla saep legum mortalibus reverentia est, summi viri Reges instituti sunt, qui pro illarum imperio, regnante armis arma ferrent. Datum solum, datum scipitum, utræque faciat utique res, ut cognoscant, ut ita-

rent, ut iusta reddenter, ut iudicia exercerent, ut Numinis munere ea in re ipsi fungentur. Ubi parum majestate, pa-

rum imperio, unus fuit. Plures deinceps familiæ cognationibus junctæ, unum habuerunt: ex illis Societates, Conventus, oppida, unum, donec magna imperia, & opprimitio cepit, ab ambitione exorta: & sic quoque fecerunt. Verissime Seneca epist. 91. Primi mortalium quicke ex his geniti Naturam incorrupti sequebantur, eandem habent & Duceum, & legem communi melioris arbitrio.

H

Idem 1. de Clement. Natur. commenta et regem, quod &

ex aliis animalibus licet cognoscere, & ex apibus, quarum regi amplissimum cubile est, medioque, & tufissimo loco.

Sed quibus aliis animalibus explicat id epist. 91. Mitis, in-

quit, regibus aus maxima corpora præfunt, aut vehementissima, non precedit armata degener taurus: Elephantorum

gregem excellissimum ducit. Idem in oviibus, in avibus, & alio

genere congregum animalium, est videre.

Est igitur antiquissimus usus, & Sacra etiam nostra litteræ ostendunt, in quibus à condito orbe ad diluvium, moderata in familiis imperium fuit: à Diluvio, ambitio misit, & Nimrodus Noahi pronepos, imperium in Assyria, & finitimos invasit. Hic est, quem profane litteræ (ad primam syllabam allusione) Numinus appellant.

** USUS COMMUNIS.*

Olim quidem, ut comitat ex sacris litteris, Judæi poen-

tes Reges sic audiuntur: Constitue nobis regem, sicut &

universitas habent nationes. 1. Reg. 8.

Gess 3 Sed

Sed & in Italia primi illi Romani (apud Livium lib. 1.) in variis voluntatis regem tamens volebant. Etsi postea mutarunt, ad Optimatum statum ivruntur: quid ita? naturali hac saepe mutatione, ut à rege in tyrannum, à tyranno ad optimates; aut populum Republica eati: iterumque ab iis, ad tyrannum, & regem. Faſidle, & odio hoc sit, non Principatus, sed Principis aliquius male coſui.

Ceterum & vetus hic orbis Principes ferē ubique habuit, in Afia, Africa, Europa (panca loca, neque diu excipias;) & novus item repertus, sic est, aut fuit. Argumentum, optimum ut, & ratione esse, quod tam dñi, & tam multis placuit: aque, ut dixi, ab ipsa natura.

MAXIME DIUTURNUS.

Certè Deus regnatur, & Reges, ut per quem reges regnent, & in cuius cororum est. Vide statutus, paucum tulerint, quantumvis legibus bonis, & institutis: ex cipio parvas qualiam Republicas, & validiorum tutionis, aut amicicia firmas.

Sparta, quo nihil videbatur moribus, aut viris melius, vix B quingentos annos tenuit libertatem.

Athenae saepe murarunt, & opprise iterum caput extulerunt: sed turbide semper, & in metu, aut potentioribus obnoxia.

Roma quadringentos paulo plus annos liberum illum, statum servavit.

Quid ita ad Principatus? Ille Aſſyriorum, ut à veruſſimo ordī, mille ducentos quadraginta annos flet: five, ut ali largius, mille trecentos. Ita enim vel historici, vel Chiroſcripſores, conſenſu tradiſerunt: nec Appiani ubi men fuerit, ego ſcio, qui initio operis ſcribit, nec Aſſyriorum, Medorum, Perſarum tria regna ſum congeta, aequo illud ſpatium a vii potuisse, quod in Romano Imperio ad ſuum tempus erat. Profecto fallitur, ne excuses, nam à Roma condita ad Hadriani aym non gentes circiter anni fuit, & ſic ipſe ſupputat: quanto plures, ut dixi, in ſolis Aſſyriis? Jam Medi ducentos exigantia ferē annos vindicant: Perſe ducentos triginta tres. Quamquam de Perſis, mirum, & notabile, hanc dūt ad Alessandro Arctium reuicti: & vires, regnumque recipere due Aſſyriac quodam (unde Arfacida) C ſub bellum Punicum, fivecannum urbis 503. Sed quia tamen inſtituendī a Parthiſ fuit, inde Romani, atque alii Parthorum hoc regnum appellarunt: revera tamen in ſedē ferē gentibus, & fiibus, manuſcriptū ad Alexandrum Māmænum ſum, per annos circiter 480. Tunc iterum nomen Perſarum ſurxit, duce Artaxerxes quodam, qui Artabanum dimovit, & ſuſtilis, ultimum Parthorum Regem. Exinde autem ad hoc aym (diuertitatem agnoscere, & mirare) Perſa viuit, & regnat, eti gravioribz Heracio Imperatore contuli, poſta Tamerlanus, & nuper ad utroque Selymo Turcarum, avo, & nepote: fed vivunt.

Quid de Aſſyriorum olim Regibus dicam? milia plura annorum numerant ad ultimam Cleopatram.

Quid hodie de Sinatur? idem milia: & à Vito, qui primus fuit, ad Bonogum, qui nuper imperabat, reges ſerie continua habent ducentos quadraginta tunc. Rarum exemplum: nequ in noſtra Europa reperiendum. Tamen & in Principatus longevi.

Gallorum regnum potens, & florans, à Farumundo primo Rege uisque ad Ludovicum XIII. qui nunc felicitate regnat, computat foxigantia tres reges: idque per annos ferme ducentos.

At in Hispania Gothorum Reges ab anno Christi 308. Ad Rodericum, & Maurorum invationem numerantur triginta novem. Et fangus quidem ille, fed non regnum defecit: ſuſcepto Pelagius anno Christi 217. à quo perpetua ferē, nec interrupta, ad Philippum hunc IV. tunc Reges quadraginta novem.

Alia exempla in minoribus Principibus licet dicere: omittio, ſicut & Republicas minores.

REGES, ET REGNA
A DEO DARI.

Historia fidem faciunt, ut sacras omittam, quarum narrationem Locus de Principatu complectitur; que vis, gratia, aut commendatio Agathocli regnum in Sicilia dedeſerunt? Pater ei filius, pueritiam in iuti ſordibus, adolescenti-

tiam in impudicitia, juventam in libidine egit. Ab omni parte infamis, odio civium, & inopia ad latrociniū com- E pellitur.

E gradus, quibus ad ſceptrum veniatur! Sed mox miles, Dux ē milite: id quoque cum infamis, quod defundi Damacoris, cui ſuſcepſerat, uxorem ſupronante cognitam, ſibi ceperat, & cum ea ingentes opes His frētus, occupare imperium patria bis conatus, bis repellitur; denique in exilium agitur. Quid fit? junxit ſe Sieulis: Syracuſorum hoſſibus, palam bello patriam petet, & obſerbat nihil efficit, cum Peñi in auxiliu evocatis ſtempe propugnaret. Vi delperata, ad fraudes fe verit. Hamilcarum Peñorum ducem ad pacem invitat (species, & honestus ſtūtū fuit;) revera ad paſtione, ut cederet, & tradaret ſibi Syracuſas. Ia factum, regnat, cades populi, & Princeps facit: & miro iterum fato, ipſis conciliatoribus ſceptri Peñi bellum infert, & in Africam tranſiert. Praet̄ ſpem varię victor, & praet̄ ipſem quoque mox vietus, deferto exercitu, liberis, amicis, penè folis in Siciliam eſigit. Seruat tamen regnum, eſi in varia forte: immortui ei, fed ita ut pelli uxori, liberof. In his talibus ubi ratio alia, quam ſumma illa Ratio eſit. Fatum nobis diſi.

Hac in uno illi rege, quid in quaorū (ſeptem in universu) Romanorum? Primus Romulus, & tertius Tullius Hoſſibus, uterque ex pafatore ad ſceptrum peruenit: quintus Tarquinius Priscus, è peregrino, & exule: ſextus Servitus, quod ipſum nomen preterit, & vernalis, & ſervo. Quid hanc aliquid sum?

Sicut, & occitum miranda potentia Fati?

Nam de C. Mario minus mirum in populari electione, ſi ad ſumma peruenit ipſe popularis. Sed exima tamen plebe ad municipalis, miles mox factus in caliga, tum Centurio, tum Tribunus: & in urbe etiam petere honores auctis, ſape repulſus, ſpritus, irripuit tandem in curiam, magisquam peruenit. Exilo tamen Mario tam humili, tam fatidio, illi Ma- rius emerit, qui Africam vicit, regem Jugurtham formidatum Romanis, in triumphum duxit: & parum eſt: illi Mar- ius, qui

Cimbros, & ſumma pericula rerum

Excepit.

Et trepidum non Italianum modū, ſed urbem defendit. Ille, qui post textum Consulatum (tarum decus) carcerem, & exilium ſubivit: plenusque, ac certus ſrei, quod olim juveniū in agro apricanti, Aquila ſeprem pullos in finum jecifer, toties iterandi ſilicet perfidie, pugnat. Nec ſeſſilis eventus. Redit, hoſtes viuit, urben, & Consulatum ſeptimō inuit, & in eo expravit. Quidlibet ſperandi, & timendi, cum ſata volunt, claram exemplum.

Nec minus in Mafinissi (Marius enim me in Africam vocat) qui mortuo patre Gala, parruſo ſuccedente, & mox illo quoque mortuo, per fraudem exutus regno, ac privatus, arma ſumpfit, ac denique victor & illius compoſuit. Sed non dū ei gavios, & hoc fruſtis, à Syphace rege bellum excepti: qui iuto prælio cum ſudit. In monte Balbun conſeruat, fed illi quoque Bocchaz Praefulus regius eum pupilit, ad tantam paucitatem redactum, ut vix quatuor equitibus comitatus effugeret. Veniunt erat ad flu- men, nec vadari poterat: Quid facis Mafinisi, & tuum Fatum? metu urgente in id ſe coniicit, & dubius comitum H gurgi abrepit, ipſe cum duobus aliis inter virgula ulteriora deluit. Fama tamen ſparſa ſubmerit popularis (ut quique in eum affectus) erexit, aut terruit: cum ille vulnus (nam & id accepit) in ſpelunca avia curauit, latrocino duorum equitum per dies aliquot viuit. Mox obsequi patens fuit, audacia ingenti pergit ire ad regnum recuperandum quibus pre- fidis? haud plus quadraginta equitibus, qui in via ſe addi- tant, & ſuſcepti paulatim ad ſex milia pedium, quatuor equi- tun copiis, paternum totum regnum recepit. Sed nondum finis fatalis diſpositionis: iterum pellitur, vicitus à Vermina Syphaci filio, quem rex in eum noſerat. Ibi omnibus opibus fed non ſe amili, cum 70. equitibus effugit ad Garamantum terram: haſtique vagans, aucti latrantes, donec C. Lelius à Scipione milibus cum clafe appulſifici. Junxit ſe, & magnum nomen, eti exiguas vires attulit: peritia tamen militis, & locorum, aliquod ad viatorum monumentum. Quemox ſecuta viči Carthaginenses, & Syphax: iſte perit, & regnum ejus Scipio totum Mafinisi donat, finibus etiam auctis. Quid deinde?

deinde? nec ſic fidelerit Fortuna ei rideat, in ipſo adiuta jaſta: A tur, ſed Veneris inſidiis non vi Martis. Erat Sophonisba Syphaci anteā uxor, mulier insigni facie, facundia, & aſtu. Hic regi ingredienti occurrit, dejecta, mœſa, fed quod de- ceret: & itatim Numida in amorem ſu rapit. Juber igitur bono animo effe, dextram, & mox corpus jungit: fed perenti anteā jurat, Nemini ſe traditurum eam Romano. In his erat, cum Laius ſupervenit, & Sophonisbam dedi poſtulat: flu- ſuante Mafinisa, in vehementiſſimi amoris affiſbus, illam deficeret, an amicitiam Romanam. Sed ratio, & utilitas ſe- cūdum vicit: illa vita abit, iſte ad Romanos redit, & adha- ret: ut per regnum ſtabilit, auget, quod ad poſteros etiam tranſiuit.

Inferit fe exemplis & ſtorma. Erat Leontius cujuſdam Atheniensis Philoſophi filia, Athenais nomine, multo in- geniū corporis leproſus, ut Venere. Pater oculum aliquo de fortuna eius præfigo, omnes opes moritū duobus filiis re- liquerat; huic folis centum aurores, cum eloſio, ſuſteturum ei fortunam ſuam. Igitur cum fratris litigat, ut injuria affe- cta. Sed infirmus ſuam ſuam etiam eti accepit, & pulſa ab illis Confiantinopolis venit, ut viam futuram magnitudini aperte- B ret. Infatuat ſe, & commendat caſual Pulcheria impera- toris: ſu itaſtū ita placuit, ut perconata, cequid virgo effet? in ſulam accepit, fed baptiſto, ruden ad id Christianis religionis, prius ablatum. Nomen eius in Eudociam mutat: ac ſic denique amat, ut fratri Theodo- ſio, apud quem omnia poterat, coaſtigem defonderet. Hem, aſciens: ſed ecce & dejecto: nam dū felix & con- jugio amata, & amans, in ſuſpicio probrincidet, & contubernio exedit hac cauſa: Imperator inſigne, & pra- grande pomus dono accepit, quod porro uxori ſu blandi- diſ tranſiuit. Accepit illa, & idem mox Paulino, fa- cundo, & eruditio viro, ideoꝝ eruditio famina caro, nihi ſequiſtigantur dicit. Quod ille, ignarus unde eſt, ite- rum Imperatori, ut regium aliquod munus offert. Mirari ille, & primum ambigere; mox agnoſtere & ſuſcipi, aque- ita properat ad uxorem vienens, callide pomum ab ea reperit, antea donatum. Haec totius ſtignata temerē, & juvenerit aſſerit, ſe edifici: iterum rogata dicit, atque idēo iurat: Im- peratore ſerio ſum offendens, & mendaci arguens, pomum proferit: nec ſatis de amore occulto, & improbo ſuſcipi- ſu. C P C

Paulum occidit, ille abdicat, & relegat. O uterque amans veftri mitore! eti hac quidem calum fortiter tulit: & iſi Hierofolymam, & piē, cataphē viuens ibi moritur, fed pra- mortuo marito. Multa haec in historia veteri: nostri avi unum addam. Philipps II. Hispaniarum rex, qui nifi fato in illud Lufitania etiā uincit: ſu ita fundatum, firmumque in copia ſuſcep- torum videbatur, ut locuſ non effet, aut rima, vel improbo ex- teria ſpi. Ecce Emanuel XIV. Lufitania rex tres uxores di- uerſerat, & ex omnibus liberos ulerat. Primam Isabellam, regi- manum filium Ferdinandi, & Iſabellam Hispania Regum. Proles ex eata Michael, qui ſu viſit, certus heres omnium ititorum regnum erat, que nūne magnus Hispaniarum rex tenet. Obiit puer, & ipſa mater eis a partu. Ergo alteram tunc filiam Mariam, que teria erat eidem Ferdinandi, & Iſa- bellae nuptiis jungit: nam Joanna ſecunda, tradita Philippo Auſtriaſi, eis quo coniuge Hispania iſi reges. Emanuel iugit ex Maria numeroſam fanē prolem gignit, ſex ma- culos, duas filias: denique & tertius eum nuptiis, quas cum Leonora Philippi Auſtria filia covit, duo liberos, filium fi- liamque. Obliuia, te obſcero, an non habe fundata domus, in tot fulcris, ut ſic dicam, regni? Jam ad liberos iforū veni, quanta ſeris? viginti duo crant, qui Philippon regem anteſtant, & ſuſcepſione legitime arcebant: & tamen, quo Fata vocant, veni, & ſuſcepſit. Præmortui omnes illi tunc, quid? nifi ut unum facerent Hispania totus caput. Magnus favor Numinis, nec femini in hac gente (Auſtria dico) fe- cefident: qua per hereditates, & adventitia incrementa fer- crevit. Ex monitis, & exemplis Politici Lipsi.

REGES, ET REGNA
A DEO tolli.

EX S. SCRIPTURA.

In Sacra historia exempla ad manum ſunt. Saul in regem electus a Deo, cum præter Domini voluntatem ſacrificium obtulit pro avertendis Philistis, quos incebat, a Samue- li auditi, ſtūtū egit, nec cutiſtū mandata Domini Dei tu- L. B. T. Beat, vita Human. Tom. VI.

qua præcepit tibi. Quod ſi non feciles, jam præparatiſt Dominus regnum tuum ſuper Iſrael in ſempiternum: fed ne- E quia quā ultra regnum tuum conſurget. Quæſit Dominus ſibi virtus juxta cor ſuum, &c. 1. Reg. cap. 13.

Rufus poſtquam conſuluit ſe Pythonifam, & curaſet evocari animam Samuelis, Ibid. cap. 28. dixit ei Samuel, Scinder Dominus regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo David, qui non obediri- ſtūtī Domini, &c.

Jeroboam Rege decem tribuum agrotante, venit con- fulera in Silo ad Ahiam prophetam uxor illius, cuius cum ſonitum pedum audivit, aſſili. Unde & dic Jeroboam, quia operatus es male ſuper omnes, qui fuerunt ante te, & fe- cisti tibi Deos alienos, & conſtatiles &c. Idcirco ego inducam mala ſuper domum Jeroboam, & percutiam diuina- mentem ad paricem. 5. Regum cap. 14.

Nabuchodonosori per quicquid offendat. Deus juxta Danielis interpretationem, quod ab hominibus exētus cum beſtis habaret, donec ſeiret, quod dominetur exētus super regnum hominum, & quicquid voluerit, illud illud. Daniel. 4. Nota ſunt que de Pharaone, Holofero, & aliis Regibus Iſrael a Deo ſublati, fa- F era littera proiderunt.

HISTORICA.

Inter infideles illuſtre exemplum Cyrus erit, qui per annos trīginta in magna gloria rex Perſarum, finitimus, deinde longinquus ſubſtis, longius, manus etiam ad Scythas porre- xit. Venit cum magno, & viatore exercitu, o dedecus! à femi- nis vinceſſus. Thomyris ea erat, quia genti præterat, & filium ad fines regni repulſum viam exteram miferat: fed viſus etiā, & inſidias a Cyro circumventum. Ergo ipſa mole regni ultimam excivit, & dat ſe animosē obviā, atque iſdem fraudibus circumventum, & clauſum, ipſum, copiasque cedi- t. Ducenta Perſarum millia erant, ingens clades, adde ludibriū: caput mortuo reſecat, & in utrem ſanguine plenum merito exprobat: Satia ſe ſanguine, quo expleri nequiti. Regnum longa mole fundatum, ubi es? rex te annos felix, & viatore ubi es? Quo Fata, & ordo rerum miferunt, a ſummis ad ima decidiſt!

Jam Polyclates rex Samiorum, non fortunati, ſed Fortunata nomen videbatur. Nihil ei in vita adverſum: ante vota, ſu, vota omnia aderant: id eſt, priuſum veller, & priuſum quā veller. Cœſum, terra, mare facebant, aut ſervi- t, & rex in exemplo rato dixit. Annulim in mare abiecit, quā Neſſi placardit: qui ſit? in pice mox inventum re- cepit. At ultima diſſident. Er Oroctes Darii regis fatra, vi- cūm captum, morte, nec ea communī (non dicam regia) aſſerit, fed in cruce alia ſuſprium, mirabile, & miſerabile orbi ſpectaculum, ſubicit. O verē Deum, qui inopinatē mutat!

Etin Valeriano etiam Imperatore Romanorum, id eſt, orbis penē terra, quā ſumile ludibriū! Ille post quindecim regnum annos in ignobilem ſervitum, & audientium au- res gravaturn, vi Fati incidit. Bellum magnis viribus Sapori Perſarum regi ſecit: fed eo fine, ut viſus, & viſus in manu hoſſum venit Imperator. Barbaro ſuſtu viſtoria uſi ſunt. Si quidem Sapori, at catenatum mancipium circumduxit & quā ſequuntur, non manu ejus, fed inclinati dorſo, adiutus, innixuſque eſt. Quis hominum ſe ſubito diſciptore, calcare Principem rerum potuit, præter diuīnum, tūpremum decreatum?

Aſſidet, quod Bajafes Primus, quem Gilderum Chan à fulmine Turcū dicunt, magnus animo, & rebus Imperator fu. Atque ſe variis, & per decem amplius annos viſtor, magno illo prælio cum Themis Chan, quem Temis lancerū a claudicatione item vocant, confixit. Utrinque ingentes copias robora vitorum, & militis ſuſuſi a Turcis. Fatum aliun- de ſteti: Nam auxiliares copias Tartarorum in ipſa pu- gna defecuerunt Bajafes, transiſtiones ad hoſſum facta: idem milites, ē regione Germani, & Menteſi. Holus ſe non de- fectuit, cum immoto Pratoriano agmine Bajafes, & muruſi- li belli. Sed viſus, ac multitudine perfrui, ipſe captus, filius ejus Muſaphas caſus, & quidem felicius. Nam pater ad viſtorum Temirem perduſt, honeſtē primum exceptus eſt: cum & obviā pedes extra territorium inviſit illi, in equo adven- tanti. Cum deſcendit, uterque pro more gentis, humi in ta- pete conſidet. Atque ibi Temir (opera pretium viſum, fide Annalium Turcorum verba dare) O Chan, inquit, magnas

Ggg 4 uterque

uterque Deo gratias debemus: ego, quod claudus ab A ipsius Indis finibus ad menia Sivastri imperium extenderim; tu, quod à Sivastri, ad ipsos Pannonie fines. Orbem terrarum inter nos partiti penè sumus. Debemus igitur gratias, atque ego reddidi & reddam: tu vero parum fortassis memori, grataque mente sumisti, & ideo hac calamitas intervenit. Sed age, mi Chan, si ego in tua fide elemosynate, quid ageres? dic liberum, & veraciter. Ibi auctor, Bajafitem, qui feroci, & elato animo erat, subiecisse: Evidenter te, si numerus vitorum admissus, in terraece cavae includimus circumdusum, spectaculo, & ostentum cunctis. Temir, eo auditu, sententia hanc in ipsum est usus, & sic inclut. Misericordia triennium feret ita vixit: & cum desperata liberatione audierit in Tataros se abducendum, caput validis, iteratique itibas cavae ferre incutis, & indigneantiam animam sic emitit. Multi, & pulchri ludi in hoc mundi theatro: sed tragediem bellorem, raro, aut nec legimus.

Nisi lubet & ad facios apices venire, vide quomodo nec iis vis ita parcas. Carolus Caraffa à Paulo IV. Ponitifex designatus Cardinalis fuit: eus frater Joannes Montori Comes, & Dux Palani factus. Omnia isti B ad Pontificem, qui vellet, poterant: & plus quam aquum, decorumque erat, volebant. Maniflta autem fœdera, quandiu fidus illud luxus: post ejus occusum, Pius IV. in Pontificatus astupimus, idque opera & gratia (notabile est) Caraffatum maxime. Sed iste inter primas fere publicas actions habuit, Caraffa eveterere: fecitque iniunxit. Id Junii anno 1560. ipso die, quo Carolus pyle honoris donata fuerat, in carcere eo coniecto. Additus Dux Palani, frater; Comes Alfonius, aliisque propinquorum, aut clientes. Novem menses in arce S. Angelii habiti, non nisi criminis, & mortes audierunt: & hanc denique tententiam Pontificium fubierunt. Cardinals nocte carnificis manu strangulatus: Dux capite truncatus, una cum Allifano Comite, & cadavera in publicum spectaculum exposita. Quis sensus, & occulta vox tibi Roma tunc fuit? cum multi Pontificis severitatem, & ingratitudinem accusarent: facientes, incerta rerum humanarum, vobis illustribus exemplis agnoscerent: & vilium reorum peccata, atque ignorancia perire, qui dignitate, & opibus culmina C paulò ante fuerant rei Romana.

Aduerit, & asserit se ubique Providentia: sed apertius cum causa quadam media subita, aut infelicitate interveniente, & licet dicere. Quis expectaret? In Dionis rebus hoc claret, cum Syracusianis liberatum erat a tyranno Dionysio, gravi, & famosa. Erat tum forte in Italia Dionysius, & res alias regni: id quod Dionis (fato sic disponente) commode, & feliciter evenit. Nam cum ipse in Siciliam, exiguis copiis, animo quam prudenter maiore, appulisset: Timocrates, primus amicorum Dionysii, & qui vicem ejus gerebat, statim hominum certum cum litteris ad Dionysium alegabat, qui Dionis adventum, & res in Sicilia motas nuntiaret. Summa erat, omnia relinquere, redire, nisi à suis vellet reliqui. Homo feliciter retum traxit, Couloumani terra tendit, ubi Dionysius tunc securus aegebat. In via fortissimum occurrit, qui recent victimam immolaverat, & partem ejus amice communicat, & donat. Aspergit, in viduam lateralem D imponit, ubi & Timocretis epistola erat. Pergit interea strenue, & noctem itineri cum adiumpcione: sed iam fessus, neglegit amicis se in humum, & compone leviter dormitum. Haud procul à Silva erat: quia ecce lupus egreditur, & odore carnis stimulatus accedit, & viduum à latere abruptum ipsa carne. Paulus post homo exasperavit, vidulum desiderat, & circa quartu: frustra. Itaque metuens offensio, aut pœna, non sustinet ad Dionysium ire, & alio divertit. Hoc casu, tardius quam opus erat, & alius literis, Dionysius cognoscit quid aegreditur. Subvenire vult, non potest: a feepro ad ferulam redigitur, a quo? que Deo, Deo, qui in opinatum illud intercepit.

Quid in M. Bruto, & campis Philippicis? manu Proventiam tango. Legiones utrumque, & instructæ copiae: egregii duces, concurrit: vincit cornu dextro. Brutus, & oppositum Octavianum pellit, atque adeo cœtra ejus caput: & quam pene ipsum? Plena & certa Victoria videbatur: fed quam Callius mala forte pervertit. Nam ipse ab Antonio puluis in suo cornu, fed fuga, & damno leviori: & facilis

inaustatio, si de Bruto scivisset, aut sperasset. At campus: qui pulvere stabar, impedit prospectum: & Ectyphus, fed salutem, ei augurium in animo, victum etiam Brutum esse. Tamen adhuc dubius substitut in colle quodam, & L. Titinius, ex fidis amicis, mittit ad explorandum. Ille in Bruti milites statim incidit, viatores, & ut sit, palantes. De Caffio, Quam salve? querunt, audiunt, & lati Titinius circumfundit, & una ad Cassium animaturi eum tendunt. Qui cum videt, & recte ad se venire, hostes arbitratus, & amicum suum captum: Quid ultra morarum, inquit, spes, vita, decessus, absens: & simul cervices suas liberto præbuit incendias. Vix factum, Titinius supervenit: & cœsum miseratus, fibi iratus, (quasi mora in causa sufficit) idem genus fari sponte sumpsit. Hæc res & Brutum perdidit: qui in Cassi anima suum animum emitit.

Multa possum: unum ex historia vetere, & de inclyto illo Annibale inter omnes avū ducens. Jure hoc elegit: nec fuit, aut erit, qui militari astu aut peritia virum aquabit, non dicam superabit. Is in Italia dominabatur, & post Cannas vicit: & quid nisi Roma restabat? Frenum fati colliuimus, ne statim ret: F idem confilia ejus alia, confulta licet & firma, evexit.

Fœdus cum Philippo tune Macedonum regis percuterat, & ut es in societatem belli, aut potius vitoriae, veniret: legibus iis, ut Italia quidem Annibalis, & Cartaginensis esset; Gracia Philippi: Punicis mox armis subjuganda. In hanc rem firmandam Xenophanes Legatus à Philippo mittitur. Navigat, legit oram Italiam, juxta Tarentum in classem Romanam incidit, caput: & Quis, quō, quare, rogatur. Ille Graculus callido mendacio se expedit: & ait à Philippo Rege ad Senatum Romanum miti, ut feedus in Annibalem, & Poenos jugant. Romani, & eorum Dux Valerius Lævinus letari, ovare: & cœlitus tam opportunum auxilium, à potenti rege, in rebus artis, misum opinari. Itaque honore honestate, prosequuntur, & in tutum Italiam litus exponunt. Expositus ille, recta ad Annibalem tendit, & mandata dat, accipit: denique de rotula peragit, & definit. Nihil supererat, nisi ut ipse ad Philippum, Philippus in Italiam veniret: & funus res Romanae essent. Deinde alter viñum, vigilat; & in eadem navis in Romanam cladem incidit, fed cui Q. Fulvius praefect. Ille priori doli, & hominum ignarus, quærit folia: & Xenophanes semel mentiendo felix, eodem applicat. A Senatu venire, ad Regem suum ire. Hæc vultu, ac voce constans: jamque perfluerat, cum ecce vident inter comites quodam Punico habitu, & qui isti? clamat Fulvius, à Gracie nos sunt. Turbantur, fatentur, in vincula dantur, Romanum mittuntur: omnia confusa, & pauci detecti, Roma servata. Servare enim cam fuit, vel in tempus coepit impetrare, & donec misera respirasset, I. nunc, & quis Epicurus hic Providentia negat?

Iterum idem in eodem. Rebus jam, tua culpa, & mortuus, dubius, & Romanus animo, ac viribus austi: ut suas pariter firmaret, fratrem Afrubalem ex Hispania evocaverat, cum novis copiis, & valido exercitu. Jam Alpes transierat, jam adventabat: quis non alium de re Romana confiserit, quæ ager vel uni Annibali refleget? Junge H. itum, veterarium dicem, tot praesidia: ad exequias tuas Romam imus. Vide rem levem, fed à Deo, qui turbat. Necessebat etiam Annibali fratrem in Italiam venire, & in extremis Apulia confidebat: cui obviaria ire, ratio aliqui & confundit erat. Miserat autem Afrubal, præmis induitus, quatuor Gallos equites, duos Numidas, qui omnia Annibali significarent: sed hi cum totam feri Italiam tuorum emenit ad Tarentum venirent, ibi a vagis Romanis patulatoribus expicuntur. Annibali jam vicini. Deducuntur ad Confulem Claudium Neronom, castra opposta Annibali illis habentem, facentur, literas tradunt, per interpretem explicantur. Ibi cognitum, Afrubalem in Umbriam venire in animo habere, ac fratri ibi occurso jungi. Confuli statim, magno animo facinus auctor (ut in magno periculo) validissimam partem copiarum clam è castris subducit: lectos omnes, sex millia peditum, mille equites: et dies noctesque non intermissione itine, occupat ad Livium Salinatorem (is alter Consul opificis Afrubaliciat) venit. Ita statim duplicit viribus cum

enim Afrubale pugnat: cuius victi, & caput caput Ne- A ro secum eadem celestis in castra referit: ac postero die ante Stationes hostium projectat, duabus etiam capti- vis dimisili, qui rem omnem ordine nuncarent. Denique tum percolus Annibal, immo delperatus, vocem hanc è pectori emisit: Agnoscit fortunam Carthaginis. Benè, benè. Tu nitere, & omnia fac: vincens non vinces, prudentia infra fortunam erit, & Nemesis Carthaginem tuam premet.

* REGNA, ET REGES A DEO TEMPERARI.

Etiam videre, est quomodo Deus disponat, & cohibeat, hos ne crescant, hos ne cadant: & velut in æquilibrio res suspen- dat. Hoc N. Iosephi Gregore veribus dicendum est: Mirari mifubis, inquit, imperiæ dignitatem. Dei sapientiam, qui plane contraria uno fine conciliat. Nam cum duas adversariæ potestates inter se committere statuit, nec altera alieni subiungere: aut ingenio, & virtute præstantes utrius partu moderatores præfici, ut alter alterius confusa, & conatus everet, & utrumpque suuditorum libertati consulaturat utroque hebetes, & imbellies deligit, & neuter alterum tentare, & B septu (quod agunt) transfliri audeat, veteraque regnorum limites convellere. Dic præudentius nihil potuit: & Providentia hanc disponentem quot exempla affirmit? non insilio, & vetera omitto.

Nuper Carolus V. nobis, Franciscus I. Galli, Solemannus Turcius imperitabant: quivis eorum dignus orbis terra imperio, & habuissent, aut promovissent; nisi quibus ille sufficeret, & alias alium interpellasset. Hæc ex noui. & exempl. Pol. Lipsi.

* REGIS NOBILISSIMI, PACISQUE, AC BELLI

ARTUS GLORIOSISSIMI DESCRIPTIO.

Xenophon, sapientissimus scriptor, variis locis in institutione Cyri, præcipue verò in oratione de Agesilaoo, præstan- tilimi regis virtutes prolixè describit, quæ ex longiori narratione colligere: & ad certa quadam capita Agesilaui nominis subiungo, revocare viñum est, ut paucis quibulam linces opanda miferis nostris temporibus effigies fausta, felicissima op- C tantibus cordatis, & pacis publicæ amantibus viris, aliquatenus appareat.

1. De Regis gloriissimi nobilitate quod vel majus, vel hon- nestius dici potest, quam quod commemoratur, quotus inter eos, qui majoris ipsius appellantur, fuerit: non illis certe pri- vatos homines, sed reges ortos ex regibus?

2. Regnum juvenis adhuc conquepsit est. Longè autem pulcherrimum est judicatum est, quod non de communis patria Gracia, sed de Asia adversus exterros hostes certamen in- susterit.

3. Bellum justum aggressus hilari admodum vultu renun- tiare legatos. Tiffaperni hosti justis, habere se magnâ ipsi gratian, quod perjurio Deos fisi quidem infestos reddidif- fet, Gracie verò belli focios.

4. Militibus mox imperat, ad expeditionem ut se acci- gerent: oppidis autem, ad quæ ipsum haec in expeditione ve- nire necesse erat, ut in Cariam venalum sibi forum putarent, denuntiat.

5. Omnia in Cariam profectio, statimque diversam in D partem secesserunt, Phrygiam peti, & occurrentes in itinere copias secum fumens una duebat, & occupabat oppida, quodque præter expectationem irruerat, magnam pecuniam cum capiebat. Atque hoc ipsi facinus dignum esse vi- sum est imperatore, quod cum bellum est denuntiatum, atque ex eo fas, & jus est dolo uti: non solum Tiffaperni, atque eius declarat hoc dolo: sed etiam singulari pruden- tia collocuplent amicos viñum est.

6. Quoniam magne opes capta fuerant, vili omnia pre- tio vendebantur. Idee præmonebat amicos, ut multa coem- rent: se in eum celerriter exercitum ad mare deducaturum. Se- cutoribus autem mandabat, ut quanti amici sui emerent, consignarent, similesque captas res ipsi tradicerent. Quo fa- ciat est, ut ipsi amici nihil ante numerantes, & commendo publico nulla re impedito, ingentes universi facultates con- sequerentur.

7. Præterea cum transfugæ, ita ut sit, ad eum se recipien- tes, viam ad pecunias intervertendas commontrare volebant: operam dabant, ut per amicos caperentur: quo illi simuli, & di-

stentur, & majore in hominum essent opinione. Has ob causas subito perficiebat, ut amicitiam ipsius multi ex- E peterent.

8. Cum autem intelligeret regionem vastaram, & ad soli- tudinem redactam non posse diu copias ferre, cum cultus ager, & qui fertur, perpetuum præbeat alimentum: curam adhibe- bat, ut non vi tantum adverfariorum subigeretur, sed etiam lenitate sua pars pro parte traduceretur.

9. Militibus sapientiæ denuntiabat, ut captos hostes non tanquam reos plecerent suppliciis, sed sicut homines cu- stodiarent.

Si qui captivi ob fenestrum relinquerentur, imperabat, ut horum etiam haberent cura, nec vel à canibus, vel lupis dispercerentur. Quo fiebat ut non tantum illi, qui hæc audie- bant, sed etiam captivi benevolo essent in ipsum animo.

10. Quæcumque civitates caperet, eis adimbat ea ministraria, quæ servis heris suis præstant, corumque loco imperabat, ut in illis dicto audiencet, in quibus homines liberi magistratus parent. Etiam oppida quædam nulla vi expugnabili, fui, in potestate humanitatis redigebat.

11. Viñum est ei copias quædam equitum instruendas esse, ne inter fugiendum dimicare cogeretur. Itaque ditissimos quoque in his urbis delegit, qui eum alerent. Prædictis F etiam etiam ut quicunque suppeditaret equum, arma, & spectacula virtute virum, immum effet à militia. Quare fecit, ut hæc quicunque libenter fibi conquereret. Confituit item, quibus ex urbibus equites comparandi essent: quod existimat ex illos urbibus, quæ equos essent allatura, mox etiam prodituros quodam in re equiti maxime animos.

Quin, & illud admiratione dignum fecisse videtur, quod equitatum constituit, continuo robustum, & acerimum.

12. Propriebat etiam equitibus turmis præmia, quæcumque ex iis equitandi artem optimè teneret; itidemque pedestribus, quicunque corporibus essent egregie exercitati. Sic & certati, & sagittariis præmia proponebat, quicunque præclarè sunt functi munierint essent.

13. Cùm existimat contemptum hostium robur quod- dan in animis ad pugnandum excite: præconibus edixit, ut capiti à prædonibus barbari nudi venderentur. Itaque milites, qui albos quidem eos esse cernerent (quod nunquam exire, & quicunque confundit) fed pingues, nullique laboribus exercitatos (quod semper vehiculis uteretur) bellum non aliud fore putabant, atque h̄i prælio cum formis decernere. G dum effet.

Prædictis etiam militibus, mox se ducturum ad opulentissimam regionis partem via maximè compendiaria: ut ex ea re utinam corpora tum animi ad pugnam præpararentur.

14. Animadvertis pedibus tuis in periculo constitutos, equites summi, colligunt fæci, ac universas equitutes turmas in aciem expicatas Græcis opponunt. Ibi verò Agesilaus fecit ipsi cogitans, nec dum hostibus peditatum adest, fibi verò ni- hil eorum, quæ ad bellum paraverat, deinceps opportune se faci- tur arbitrabatur, si discernere prælia cum hoste posset.

Itaque casis viñum recta phalangem adversum instructos equites ducebant, mandans ut ex pedibus gravis armatura, qui annis decem excesserant, secum in hostem cursu ferrentur, & iugis itidem certatis cursu subequi. Equitatus quoque denuntiat, ut in aciem adverbam impetum faceret, se cum copiis uniti versus subleccutum pollicitus. Hostes ubi simul innimere omnia terribilia vident, ac inclinata partim recta in flumen decidunt, partim fuga fusi consulunt.

15. Cum perturbari vehementer hostes audieret, quod al- ter in alterum eis quod acciderat culpam conferret, confe- sionem Sardes (primariam urbem) exercitum ducit. Ibi simuli ferro, & flamma, quæ circum urbem erant, vasaferat, & si- gnificari per præconem jubebat, ut quicunque liberi esse vel- lent, ad se tanquam opitularem accederent. Si nū Aliam fibi vindicarent, ad liberandum eos de quibus disceptaretur, armati adficiunt.

16. Præstat quoque, ut amicorum fines minimè vastarentur, ipse hostili agro sic fruens, ut intra biennium decimam Delphico templo conferret, centum talentis ampliore.

17. Cum Imperator efficit complurium in continente civi- tum, atque etiam in sulcularum, quippe cui patriam cladem quo- tradidit, jam auctus fama celebritate, ac potencia, natus pot- est, ut ipsi amici nihil ante numerantes, & commendo publico nulla re impedito, ingentes universi facultates con- sequerentur.

patris magistratus, qui eum opitulari patris iuberet, parbat Reipublica, perinde ac si tum forte solus Ephorum in curia propter Quinque viros constitutis. Quo facto infinitus declaravit, non se universam terram patris, nec adventitos amicos veteribus, nec turpis lata nullu cum periculo conjuncta honestis, ac iustis, quae periculum habent, anterier.

18 Qui non etiam hoc regis laude digni facinus sit, quod interius sui compore cum civitas omnes, quibus praefuturus domo navigaverat, in exitiis diffidit: laborantes acceptifer, quod scilicet mutata res publica, postquam ad eum Atheniensibus imperium fuerat; perferatur ut ab aliquo etiam, & cedibus (cum quidem dum aderat ipse) magna cum animorum concordia perpetua administrarentur, felices scilicet.

19 Postquam Macedonia pergrata Thessaliam ingressus frequentes cum a tergo Larissae, Crannon, Cottos, Pharsali, Beotiorum loci, omnisque adeo Thessali: agmen extremitate carbabat. Ducebat ante hac Agesilaus copias quadrato agmine, cum partem equitum dimidiata a fronte, dimidiata a tergo habebat. Tunc vero patrem eorum, qui primo erant in agmine, item illorum, quos penes se habebat, ad agmen ultimum mittit. Cumque aiescens utrique infrastruxit etiam, Thessaliam statim comodiè se equitatu prælio congregatos cum gravatis armature pedibus arbitrii, terga dabant, ac pedem didebant; Graeci con imprudentia admiscentibus perfringuntur. Agesilaus erratis utrumque antemadversis equites quo secum habebat robustos admodum mittit, utque tum ipsi hostem summo perseverentur impetu, nec converterent se potestem eis facerent, tum alii idem denunciare, mandari, eos cum præter opinionem equos adgredi vellent Thessali, plane se non convertebant, ac si quid facere conati fuissent, ab equibus, quos transverbo habeant, intercepiebantur.

20 Cum perveniret ad Beotiorum fines, & in aie stan- tes adversus se reperiit Thebanos, Athenienses, Corinthios, &c. nihil cunctatus, ut pugnam committeret, aperte struebat aciem.

21 Sic armis instruebat suos milites, ut omnia, quæ gererent, &c. ac purpureo viderentur.

Dederat itidem operam, ut possent labores perferrere, an- mosque ipsorum a compleverat ferocia, ut ad pugnandum adversus quovis fatis essent idonei.

Præterea contentiones mutuas inter suos excitabat, ut singuli se fortissimos declararent.

Spe denique replebat omnes, futurum ut universi multa bona adiisperirent, si viros se fortes praesentarent. Exsistibat enim huiusmodi munitionis hominibus promptissime hostem se debellare posse: quæ fane opinio ipsum minime fecerit.

22 In pugna ad Coronam fortem virum fuisse Agesilaum haud hodie dicentes, possumus, quamquam iustissima non eligeremus. Nam cum dimisili illis, qui clabi combatuntur, sequi a tergo, & ultimis capere, non fecit: sed ad eam fronte cum Thebanis est congreffus, quos vicit, & fusos fugavit.

23 Victoria cum effect potius, & accepto vulneri ad phalangem allatus, quicquam equites se remicantibus, hostes una cum armis effici sano, quidque de his faciendum effect, interrogabant. Ille vero quamquam multa acceptiperu vulnera rotundum corporis, atque ab omni telorum genere infixa, non tamnam Numinis obliviscetur, sed mandabat uti potestem eis faceret: abunde, quod vellent, neque Iadis eos patiuerent. Quoniam equitibus etiam, quos penes se habebat, impetrabat ut decederent, donec ad locum tunc persentiantur.

1. 24 Tanta erat in eis rerum divinarum reverentia, ut & hostes eis promissa, & federa maiorem fidem mereri arbitrarentur, quam ipsorum inter se amicatum.

Spithridates Perha, cum Pharnabazum fecerit id agere, ut si- liam regis uxorem diceret, ac ipsius filia sine legitimo nuptiis posuerit: ratus hoc infigne esse contumeliam, se ipsum cum uxore, liberis, & facultibus in manus Agesilaum tradidit.

Cotys Paplagonum praefectus, regi quidem dextram mitem non paruit, veritus ne si comprehenderebatur vel magnis pecuniis, vel etiam morte mulctaretur: verum idem Agesilaus feceribus fidem cum adhibuisset, in causa ejus venit, inquit, que societate cum Agesilaio militare maluit, cum quidem equites mille, bis certatos haberent.

PHARNABAZUS quoque cum Agesilaio in colloquio venit, aperteque proficis est, se, nisi totius militia Perha fieret imperator, detegaturum a rege. Sin imperator creer, inquit, me, Agesilaus, fortissime bellum adversus te geram, quam quidem diu potero. Atque hoc cum dicere futurum credebat, ut

ipsi contra foderam nihil accideret. Tanta, tamque preclaris est eum in aliis universis, tum in imperatore, religiosum est, ac fidei servantes, talemque cognitum est.

II. 25 Justius Agesilaus re pecuniaria, hec sunt argumenta.

Nemo unquam ab Agesilaus esse ulli re spoliatum esse quiescit, cum multi multa faterentur ab eo se receperit beneficia. Cui vero volupce est sua ad hominum utilitatem largiri; quinam is aliena rapere velit, quo male audiat? Nam si pecuniam cupidus sit, multo minor fit cum negotio, ut sua quis seruat, quam ut aliena rapiat. At qui ingratius est non vult in eis, quibus poena constituta sunt, si quis gratiam non referat, qui in aliis illis gratias non referat, in quibus lex ingratis esse vetat? Agesilaus autem non tantum iustum esse judicabat, non referre gratias: sed hoc etiam si quis plus posset, non maiores quoque gratias referre.

Jam de peculatu, qui posuit aliquis eum insulmori merito, qui gratias sibi debitas patria fruendas conceferit? itidem quod cum bene acerbit, vel de urbe aliqua, vel amicis pecunias largiendo volebat, ab aliis eas accipiendo prodebet poterat: an non hoc est ingenium argumentum contentum? ipsius circa pecunias? Nam si videntur gratias, vel ipse mercede beneficiis eratemo se quidquam ei debere statubat. Nimur qui gratias beneficium accepterit, illius perlibenter benefactori feret. Finitum: partim quod adfecti sunt beneficio, partim quod esse digni crediti sunt, qui gratia depositum custodian.

Jam qui minus habet malebat, ut ingenuus est, quam plus cum iniuriosa nota: qui non ille à turpis luci cupiditate multo magis abhorceret? Agesilaus certe, cum civitas pudicum faciliates Agidis omne ipsi clementia, & feminen carum cum matris fuis propinquis communicavit, quod eos premi paupertate videtur: Id verum est refusa universa Lacedaemoniorum est civitas. Cuius vero dona ei complura Thraustes offert, si suis imbus excederet: Exstisit autem apud nos, inquit, honestus imperator est, Thraustes, exercitum suum distare, quam scipium: & ab hostibus manubias potius quam dona accipere.

III. 26 An quam carum voluptratum, quibus multis fucubant homines, Agesilaus quis supererat videt? qui ab ebrietate perinde putabat abstinentem, atque ab inguvie, ab intemperis vis cibis perinde, arque ab orco. Quoties portionem duplice in convivis accipiebat, non utraque vesceretur: sed his hinc inde utiles, neutrum fibi reliquum faciebat. Exstisit. Gbat enim regi cum dupliciti non cauta societas: cum fastidio conjunctus est ut ea posset, quem veller, honorare. Itidem somno non in Domino, sed eo qui negotiis ipsius parere, utebatur. IV. 27 Quod si lectum inter familiares vilissimum non habebat, non obscurum erat ipsum pudore adfici. Exstisit enim imperator decere potius, ut tolerante quam mollicite privatis hominibus præter. Non tamen cum pudebat in his rebus majoribus fibi partem poscere, nimur per astatem, foliis per hyemem, frigoris. Quod si quando usu veniret, ut labrandum exerceret, sponte sua cum aliis laborabat, quod arbitratrice fulmiflui omnia militibus est folatio. Denique summatum, ut dicam inter labrandum, quidem exultabat Agesilaus, otium vero proflus nullum admittebat.

V. 28 De ipius in venetis rebus continentia, si non alias fatem admirationis causa mentio invenienda est. Nam quod ab iis, quæ non expectaret, abstineret, id humanus factum quis diceret poterit?

Quod autem Megabatem Spithridates F. amans cum recepto apud Perhas more oculandi eos, quos in honore habebant, etiam Megabates Agesilaum oculari aggredieretur, H quo minus id fieret totis virtibus repugnauerit: an non id latenter quoddam facinus est? Postea cum Megabates quasi quae si ignoramus putare adficiunt, non jam deinceps amplius cum oculari aggredieretur: quandam ex locis compellabat Agesilaus, qui Megabates persuaderet, ut rursum se honore adficeret. Eo querente, si pareret Megabates, an ipsum ocularium est, tum vero subiectum Agesilaus, ac deinde, Minime, inquit, non si subito & verutissimum, & robustissimum, & celerrimum omnium hominum sim futurus. Sed tamen candum pugnam pugnare me malle Deos omnes, tector, quam omnia, qua cerno, aures fieri.

Hac quodam admittere non ignoror: scire autem me arbitror multo plures posse in vinecidendo hostibus, quam in ejusmodi rebus superioribus evadere. Cum autem pauci hec habeant cognitionem, potest ut fidem apud multos non inveniam. Id vero factus sum, quod cum minime occultum esse posuit, quicquid homines illi frumentum agunt, Agesilaum tamen hujusmo-

di quid designasse, nemo anquam vel viderit, vel dixerit, ac ne A probabiliter quidem dicere vobis sit, si ex conjecturis judicet. Nam iter faciens, nullam in domum privatum divertebat, sed semper vel in famam aliquod, ubi fieri non potest, ut ejusmodi patenter, vel in proposito, quo sua pudiciora testes omnium oculos faceret. Quod si haec ego coram Graeci scientie mentionem, non jam ipsum laudo, sed meipsum vitupero.

VI. 29 Fortitudinis documenta non obscura mili quidem dedicis videtur, cum semper ad gerendum adversus hostes reipublica fuit, ac Graeci poterimus bellum se obterebit, & in præliis adversus eos prima se in aie collocabit. Quod si hostes manum cum eo confitere vellent, non ipsi metu terga coactis date, potius est victoria: fed adverto prælio superatus trophyum excitavit, immortalia sua virtutis monumenta relinqens, atque ipse adferens judicia non obscura, quod animosè pugnat, ut adeo non audiendi, sed intundo licet animum ipsius explorare. Agesilaus vero trophya non ea solum est, quæ ipse statuit, putari eumque est: fed quæcumque in expeditionibus ab eo gesta sunt, qui nobis metu terga erant, & antevertebat, qui ceteri hostes aduersi erant: nam nil vincerebat minus, quod prælio decertare hostes aduersi cum nolent: sed victoria potiebatur magis expertise periculi, & cum Reipublica tum focus utiliore. Sicut in certamine minibus nihilominus, qui sine pulvere, quām qui pugnando ducunt coronatur.

VII. 30 Sapientiam Agesilaus qua illius actiones non demonstrant, qui sic uebra tur patria, ut cum in primis benevolio est in eos focios animo, qui ppi obferebantur, amicos promiscuissimos sibi compararet: milites autem non modo dicto audientes, sed etiam cum amanitissimos efficiunt. Et quoniam pacto phalanx est firmiter posit, quām si propero obediendi studium in officio esse contineat, & propero amore erga ducem fideleri et proposito fit?

Hostes erga ipsum erant sic afficiuti, ut vituperare quidem ipsum non possent, edice utroque cogenerentur. Semper enim hoc moliebatur, ut sui foci meliore essent conditio quam hostes: quos quidem fraude circumveniebat, ubi ferri occasio, & antevertebat, si celebrare foret opus, delitescens erant ubi hoc ex ufo foret. Denique adversus hostes infiuebat omnia illis contraria, quæ amicos præstaret. Nam non est perinde, ac die utebar, die perinde ut nocte: nonnumquam evanescens, ut ubi est, quod iacet, quid faceret, non conatur. Quare periebat, ut ex multis hostium locis, non munita redire, partim praetercedente, partim superrando, partim trancfundendo furtum.

Quoties etiam faceret, & si ceteris hostibus pugnandi potestem est, viventer: ita infelixta ducebat copias, ut fibi ipsi posset impuniti opitulari, & tranquillè, instar modestissime virginis incederet. Exstisit enim in hoc statim esse quietum exercitus, & summam immunitatem ab omni terrore, perturbatione, peccatis, infidis. Quare dum ut se ferri, hostibus erat formidini, & amicis fiduciam, animoque robur addebat. Quo factum, ut hostibus nunquam efficeretur, à civibus non multaretur, ab amicis non viuperaret: denique ab hominibus universi plurimum diligenter, & prædicatur.

VIII. 31 Quam patria fuerit studiosus, singulatim preferbere longum fuerit. Nam nihil ab eo gestum arbitror, quod cō non faciet. Atque, ut breviter dicam, scimus omnes Agesilaum, ubiunque se profutrum patre putare, non labores subterfugiisse, non recusat pericula, non peccatis facultibus, non corporis, non penitentis usum excusatione fuisse. Immo boni regis est putabat, quamplurimis beneficiis D. subditos afficeret.

Atque equidem in maximis commodis, quis attulit patrem, hoc etiam pono: quod cum in Republica plurimum posset, maxime tamen se legibus servire declararet. Nam qui tandem obediens his noluerit, cum eis regem dicto audirent, efficeretur: quis novas res moliti tentaret? propterea quod ipse determinari est loco, cum regem pati faceret, ut fibi legitimè imperaret? qui quidem etiam in illos, qui ab eo disertebant, in Republica non aliter se gerezat, atque pater erga filios confuevit. Nam si quid deliquerit, objurgabat, honore profequerat, si præclare quid gesistisset, ferocia auxilium, si qua accidisset calamitas: hostis loco cives nullum habebat, collaudare cupiebat omnes, servari omnes lucrum esse duebat, contraqueriatur, si quis cuam non magni preti homo perierit. Quod si sui peccate in legibus periferent, non obsecrit pra se ferrebat, existimare se patriam semper beatam fore canderem, tum fore potenter, si Graci frugi effent.

Jam si præclarum est, Graeci hominem Graci nominis esse studiosum, quisnam alium Imperatorem vidit, qui vel urbem capere nollet, si eam fei statutum putaret, vel pro E calamitate deseret, in bello quo cum Graeci gereretur, potiri victoria? Cum nuncum accepisset in pugna apud Corinthum Lacedæmoniorum ostio, hostium vero decem millia ferme perire, nulla latente significacione data, Heu (inquit) Graecia, quandoquidem hi, qui nunc increpant fum, vivi barbaros omnes prælio vincere potuerint. Idem cum exulsis Corinthi dicerent urbem deditioem facturam, ac machinas ostenderent, quibus incensio se occupatus sperbant omnes: copias tamen admoveere noluit, quod diceret Graeci nominis urbes in servitutem minime redigandas esse, factis calligandas. Quod si delinquentes, ait, è medio nocturno tollere volemus, cavendum est, ne quo barbaros surrememus.

Rursum si præclarum est hostes communes Persas odio prosequi, propterea quod is, qui olim vixit. Rex Persicus exercitum in Graeciam duxit, ut cam in servitutem redigat: & qui nunc iterum poterit, auxilium fieri est: quibuscum conjunctus magis se dannum illatrum exigit, manera dat illis quos putat eis acceptus, Graeci maximo detrimento adfectus: Pax ut constitutus adjuvat, ex qua nonmet inter nos maximè bellum gelutus cent, an quis alius unquam, excepto Agesilaos, in hoc incubuit, ut vel aliqua nationis regis illius à fide discedere, vel qui defecister, non periret: vel omnino ut malis preiis Graeci negotium faciliere non posset? Idem patria sua bellum adversus Graecos gerente nihilominus publicum Graeci communis non neglexit, sed cum clavis domum protectus est barbarum illum pro suis viribus male multaturos.

X. 32 Eft etiam operæ pretium comitatem ipsius silentio non praeterire, qui cum honore, potentia regno, eoque fine infidus, omnium cum amore poteretur, à nemine obnoxius esse jaçantia vobis est, cuius eum fuorum amantissimum, & in amicis colendis studiofum est, quivis, vel aliud agens animadverte posset. Perlibenter amatores fermones secum communicari cerebant, atque etiam amicis operam dabant, si cubi opus est. Et quia bona spe plenus erat, araucaria, & hilari animo efficiebat, ut multi eum familiariter convenienter, non tantum ut aliqd. impetrarent, sed uti jucundius diem exigerent. Præterea cum longissime abeberat à jaçantia, nihilominus haud gravatum audiebat eos, qui se ipsos prædicarent, quod eos nemini damno esse polliceri putarent, potius que se viros fortis futuros.

X. 33 Ne id quidem omittendum quam opportunè magnificenter, omnia quæ amantur uteretur. Nam cum a rege Persicorum ex litera redderetur, quas de necessitudine hospiti, & amicitia regis prescriptas Perha quidam attulerat, minime illas accepit: sed eum, à quo illæ fuerant, renunciare justis regi, & non esse quamobrem privatum literas ad se misitare: quod si Sparta se amicum, & Graeci benevolum declararet, viciplum est quoque vehementer amicis ei fore: fin minus, non est inquit quod se eximenter amicis habitur, etiam si per multas ac literas accipiam. At miror hoc quoque, quod non uter est opulentior, ac pluribus imperarer: ei majores esse grandes spiritus existimare: sed qui tum ipso melior efficiuntur, melioribus imperaret.

XI. 34 Laudo & providentiam ipsius, quod cum utile duceret Graecia, quamplurimos fatras apud regem desiceret: neque à numeribus, neque à regis potencia videtur, ut hospiti necessitudinem cum ipso contrahere vellet, sed omni studio caverit, ne fidem is non fervarer, qui ab rege desicer cogitat. Et quis in ipso non hoc quoque miretur?

Exstisit ergo rex Persicus, si amplissimas pecunias habebat, omnia redacturum potestem fuisse: id est quod qui dicitur inter homines auri, quicquid argenti, quicquid ferri, quicquid argentei, non recusat pericula, non peccatis facultibus, non corporis, non penitentis usum excusatione fuisse. Immo boni regis est putabat, quamplurimis beneficiis D. subditos afficeret.

Atque equidem in maximis commodis, quis attulit patrem, hoc etiam pono: quod cum in Republica plurimum posset, maxime tamen se legibus servire declararet. Nam qui tandem obediens his noluerit, cum eis regem dicto audirent, efficeretur: quis novas res moliti tentaret? propterea quod ipse determinari est loco, cum regem pati faceret, ut fibi legitimè imperaret? qui quidem etiam in illos, qui ab eo disertebant, in Republica non aliter se gerezat, atque pater erga filios confuevit. Nam si quid deliquerit, objurgabat, honore profequerat, si sui peccate in legibus periferent, non obsecrit pra se ferrebat, existimare se patriam semper beatam fore canderem, tum fore potenter, si Graci frugi effent.

Præclarum quiddam esse putatur, inexpugnabiles muros ab hostibus

hostibus superari: verum ego multo praelarius esse idico
A parate animam suum, ut a pecunia, voluptatibus, metu
scire expugnabilis.

XII. 35 Rex Pericus gravitatem querebat ex eo, quod
raro conspicitur. Aegilius eo ipso delectabatur, quod
semper in hominum conspectum versaretur. Exsultabat
enim decere vitam facinoralem, acturam, ut in obscuro
sit; honesto vero; lucem ipsam majus ornamentum conci-
hare. Deinde gravitatem ille prece feret ab eo, quod
difficilis ad ipsum est accessus: hic gaudebat omnibus ad eadem
tum patere.

Putabat ille splendidum esse, quod negotia tardius confi-
ceret: hic maxime tum laberat, cum homines id quod cu-
piebant celeriter conquisitos dimitteret.

Opera precium est etiam considerare, quanto facilorem,
ac parabolorem voluptatem Aegilius confeccetur. Nam
Pericus rex quidam habet, sicut terram universem circum-
eunt, & quo res potius jucunde uti possit investigare, innu-
merti homines, qui cum voluptate veserat, excoigitat: ut
dormiat, dici non potest quam multa moliantur. Aegilius
vero, quod patients laboris est, quidquid aderat jucunde
bibebat: ut suaviter somno ruerentur, quinis et locis fa-
tis faciebat.

Atque hoc se facere non modo gaudebat, sed etiam exul-
tabat latitia, quoties ad animum ei accederet, se quidem in
medis voluptatibus versari, illum vero barbarem videret, si-
quidem absque dolore vellere vivere, neccesse habere, ut ab ex-
tremis terra fimbria comportaret, de quibus voluptatibus
capturus esset.

Augebant lexitum et illa, quod se quidem sciret absque
animi agitudine posse divina dispositione uiri, scilicet in tem-
poribus anni vicestitudine, illum vero videret astus, & frigora
fugere, ac propter indecibiliter animi non fortium virorum,
sed debilitarum bestiarum vestimenta.

XIII. 36 Hoc quidem certe, qui non praeclarum, ac ma-
gnanimum erat, quod cum ipse viribus factis, ac rebus domum
fum ornaret, multoque canes venaticos, & equos ad bel-
lum idoneos aleret: Cynicam iororem, ut aletor jumenta per-
suaserit, quae curvata jungendae forent, eaque vincente demon-
stravit; nihil facere ad strenuitatem illa alegre, sed opum esse
ostentationem.

Jam vero qui neget hoc generofitati convenire, quod cen-
fuit etiam a privatis hominibus curru vinceretur, nihilose
gloriari fieri: ac si patram habebat amicissimam, amicos
plurimos, optimoque per universum terrarum orbem compa-
niant, patram, ac familiares beneficiis adversarios uilecendo
superaret, ut ipse victor se pulcherrimus, magnificenter
in certaminibus futurum Deo clarissimum nomen non in vita-
ta solvit, sed etiam a morte sequiturum.

XIV. 37 Ob res hujusmodi laudo Aegilius. Nam haec non
ita habent, ut, quis thesaurum forte nactus, opulentior qui-
dem est, non tam enim admixtranda rei familiari pertinorebatur
si motio hostes invadente victoria potiatur, felicitas quidem esse
potest, nihil ramus ab arte imperatoria iustificatione. Qui felici-
ter tolerant laborum alia præstat, ubi quidem res ipsa postu-
lat: & fortitudine, ubi agendum est fortior; & iudicio cum
consilio quod sui pceptum est si mihi quidem videtur optimo
jure omnino bonus esse putandus.

Quod si egregium inventum est amissus, & regula ad ef-
ficienda præstata opera: etiam mihi egregium exemplum
Aegilius virtus esse videtur in, qui fortitudinem exercere
volunt. Nam quis impius sit, si hominem erga Deum reli-
giosus pium imitetur? quis injustum, si justum? quis petu-
lans, si modicum? quis intemperans, si inimicorum temperan-
tem? Aegilius enim non tam co, quod aliorum res est, &
quam quod impetrare fibi posset gloriaratur, neque tam quod
adversus hostes, quam quod ad omnem virtutem civium fu-
rum dux est.

XV. 38 Jure quidem Aegilius beatus predicetur, qui
cum a puero incensus fuerit gloriis nominis cupiditate, sic ille
lud conspicuerat, ut quisquam omnium etiam suum homi-
num. Idem cum honoris, ac dignitatis a natura imprimis esset
appetens, ex quo rex fuit, perpetuo invictus existit. Cumque
longissima vita humana metam attigerit, sic vivis excessit,
ut nihil committeret dignum reprehensione, vel in eos, quibus
præxerat, vel adversus quos bellum gereret.

Inter monastica Trescaica, à Jano Gruterio edita, sunt qua-
dam serie Alphabeti digesta, quæ optimi regis conditiones ex-
primant, verum cum plus aquo prolixas viderentur, suffice-
re hic indicasse.

REGIS INSPIENTIS PARADIGMA;

Ex Mattheo Agricola.

*Sin Quisquam princeps genus alto sanguine natum
Huius lucentem decoris fastidias orum.
Heu quam funestos valvet falso agmine motus,
Heu quantas strue illa aces! quor funera leteo;
Sternit sanguineo, quae bella exhausta cibis!
Cedibus horrefactus tellus imbuta cruentis.*

*Hinc conjuratas volitas descendat ab arvis
Colvices gravis exuvias, [polisque coatis;
Et quando insulget rabies flagante sumulu,
Tunc leges figi audias, idemque reges;
Exquirantes culpas faciles, subigenique fatari,
Iurato confundit, ferro temerata nefando,
Insones cedet, pulsataque corpora frangit
Indomito felu; sic mens accessa furore
Percutit matrem: pendebant oscula circum
Filios, bi tenebos suis lato imbre rigantur,
Immagore crudens vitam, iudicunque fepulti,
Diffusigent celeres multi, ac labentibus amnis
Deferro expletum impen sub culmine vitam;
Pars ultra profugit, terris jadantur, & alto:
Vix tibi confitbit nimio mens fracta dolore,
Pars patris morti tellis, vitamque peror,
Damnumque fatus infelix, tenuesque penates:
Multa movens animo, furii agitatus, & ira,
Audebis quadrumque nefas immane moveare,
Ibi Taphone furium pessima iuxta,
Astrolite faciem, & subter praecordia condet,*

*Qui lustus viduis homines in sedibus auger
Squalientes: at tu Divum pulcherrimus Redor
Eros indiges, rolam quibus aethera arcem
(Nam tibi felata sorgit plaga laetitia malis)*

HIEROGLYPHICA.

Vide infra Tit. sequenti.

* REGNORUM FRAGILITAS, ET FALLACIA.

Item commoda, & incommoda, atque ad illius G

gubernacula, que requirantur.

EXEMPLA, ET APOTHEGMA

ETHNICORUM.

Cyro confliktum cum boote, loco, qui dicitur Cunax, Clearchus fuit, ut se post Macedones conticeret, nec se in bellis distinxerit. Quid agis, inquit, Clearche? videlicet, ut cum appetam, regno me indignum ostendam? Plut. in Apoph. b.

Cum initia regni Dionysii Senioris regia ipsius obfidetur, conjuratis in illum civibus: & amici hostiles essent, ut imperium deponeant, ni maller captus interficeret: illi conspicuntur bovei a coquo maestatum illicet concidere, dixit: Cum more adeo brevis sit, an non absurdum sit, nos metu mortis tale regnum relinqueremus? Quanta regnandi libido per illius occupatur, qui principatum morte bene emi patet. Plut. in Apoph.

DIONYSIUM juniorum Cuidam percontanti, quid factum esset, ut cum pater ipsius tenui fortuna, ac privatus sibi Syracusana civitatis principatum paraverit, ipse regis filius regnum hereditate acceptum amiserit? Quoniam, inquit, ipse pater regnum potius est, cum iam in odium veniferum popularis Hibernationis, ego cum invidia laboraret, tyrannidis principatum fulcepi. Plut. in Apoph.

Idem Amico, id ipsum percontanti, compendio respondit. Pater, inquit, mihi regnum suum reliqui, non fortunam. Non omnia omnibus, sive scilicet cedunt. Plut.

PHILIPUS ubi recessit Alexandrum filium conqueri, quod pater ex pluribus famini gigneret liberos, sic illum horretus est. Ergo cum plures habeant regni competitores, da operam, ut honestus, ac probus evadas, ut non per me, sed per te ipsum regnum obtinuisse videaris. Vir prudenteria verè regia præstat, non consolata est filium, sed metum illius auxit, quo magis extimularet ad virtutem, judicans, illi non aliud sperandum paternum regnum, nisi se successione dignum præberet, nec tam magnum esse regnum promiceret. Plut. in Apoph.

AGATHOCLES figura patre natus, cum Sicilia potius es-
set, resque declaratus, solebat in mensa festa poca juxta
purea

aurea ponere, eaque juvenibus ostendens dicere: cum anteā A talia fecerit commonitatibus fistibus, hinc per vigiliam, ac fortitudinem talia facio: commonitatibus aurea, Non puduit præstata fortuna: sed gloriouſus exsultavit regnum virtute partum, quām si hæreditate obveniret. Nam regem na- scimil magis est, at regno dignum se præstificare, maximum est. Plutarch. in reg. Apoph.

PYRRHUS, cum à filiis etiamnum pueris interrogaretur Cui nostrum reliquias regnum? Quicunque, inquit, ve- stirum acutiorum habuerit ensem. Significans, se non æta ti daturum principatus successionem, sed virtuti. Hoc fit multo liberos omnes ad certamen fortitudinis excitavit. Plut. in Apoph.

PYLADES hisprio Augusti temporibus celebris, cum Hilius discipulus, quem ad æqualitatem contentionem provexerat, in scena canticum quadam saltaret; cuius clasfia erat: τις παράδειγμα, id est, magnum illum Agamenonem, ac sublimem velut meritum, è cavae proclamavit, οὐ παράδειγμα, τις πόνος, id est, tu longum facis; non magnum. Tunc populus efflagitavit, ut Pylyades idem canticum saltaret iterum. Cūque ad locum venire, quem reprehenderat, exprefit Agamenonem cogitabundum: nihil magnu ducit iam convenientius aptius quam pro omnibus B cogitare. Ea res magna docuit apius quam pro nobis portis. Eraf. 1.6. in Apoph.

ALEXANDER Severus, cum objurgaretur à matre, & uxore, quod contemplabiliorum relinquenter imperii potestet, quam ab antecessoribus suis suscepit: respondit. Sed feci re, & diuturnorem. Brus. 1.3. c. 13.

JUL. CESAR, cum ex Gallia provincia adversus Pompeium tuleret. Rubicone anno transflui, dixit. Omnis jacta sit ala, significans, ut de summa rerum velle periclitari. Ie enim fluvius Galliam ab Italia dirimit. Plut. in Apoph.

Idem Alexandri Magni res gestas legens, non tenuit lacrymas, atque ad amicos: Hoc, inquit, atatis qua nunc sum Alexander, vicit Darium: mihi vero ad hunc usque dicim nihil præclaris facinus gestum est. Suetonius tradit id accidisse, cum prætor juredictu[m] conveniens obierit apud Gades in templo Herculis iudicari Alexandri Magni statu[m]. Utinam hoc ingenium ad moderari potius quam ad proximi principi amputationem properasset. Plut. in Apoph.

Idem. Cum Africam petens, in egestu navis prolapsum est, omnes similitrum vertit in melius dicens: Teno te, Africa. Frontinus id factum putat in confusione navis, eumque dixisse. Teneo te terra mater. Huius opinor alludent, quod cum quodam somnio turbaretur, quod fibi visus esset confutare im- trem; conjectores interpretati sunt, portendi totius orbis impetum. Eraf. 1.4. apoph. ex Plut.

AUGUSTUS Caesar, audiens, quod Alexander natus annos triginta duos, postquam pluraque mundi regiones peragrata, dubitaverat quid in reliquo vite tempus esset facturus: demirabatur, si Alexander non iudicasset magis opus, bene gubernare partum imperium, quam amplam diotionem comparasse. Recepit notavit inexplibilem Alexandri ambitionem, qui nullam aliam functionem regem dignam existimat, quam proferre diotionis terminos: cum multo tum pulchrius, tum difficulter fit regnum quod contigit, rectis legibus, sanctis que nobis exornatur, quam armis regno regnum addere. Plut. in Rota. in Apoph.

Cum genitilaci Agrippinae matre Neronis respondentibus imperaturum quidam filium, fed occidur matrem. Occidat, inquit, modo imper. Tam imprudens erat in femina domi- D nandi fitis, & habuit, quod optavit. Suet.

ALEXANDER Severus senio jam confortus, cum urnam sibi preparaverat, ut in ea mortuus sepelitur, paulo antea quidam ceterum, ac dignitatem etiam suam, latrone dictio nem illi addidit ea, quam prius obsecratus. Supplex, & ad pedes abjecto minus conceperat. Ad eo diligebat animos juvenis impavidos animos. Q. Curtius aliquando securus narrat, interrogatus Poros, quid ipse victorem statuere debere censeret? Quod hic, inquit, dies ibi suaderet, quo expertus es, quām esset caducia felicitas. Submonuit regem, ut modelu[m] fortuna uteretur, memor ipsi posse accidere, quod acciderat Poro. Plut. in Rota. in Apoph.

RODOLPHUS Cæsar interrogatus, Qui fieres, ut homines casu non didicunt artes omnes recularent, imperii autem guber-nationem oblatam nemo: Non mirum, inquit, stolidos enim putare, qui regnare neciunt: stultum autem nemo se fide- jucat. Äneas de dicit. Fides. Imp.

ALFONSUS aejacit, olim inter Jovem, Neptunum, & Plu-

tonem omnium rerum partitionem trifariam esse factam, & fa-
cere ardente, præcedente tibi, velut ebrios, venit in forum,
atque ut fit, alias applaudentibus, aliis ridentibus, nonnullis
etiam, ad canendum hominem invitabut, procelosit in con-
cionem, ac tanquam canticatus affuerit. Silente vero turba,
dicit: Recepit facit viri Tarentini, qui jocari, ludere dum li-

quam satiandam libidinem. Qui enim hodie regum, & prin-
cipum est, qui sua forte contentus, non cogitet, quo pure, E
quæve injuria suis ditionibus plura adicias? Panor. lib. de
rebus gestis Alfon.

SOLOR audiens quodam principum mores inique repre-
hendentes. In rebus magnis administrantis difficile dicebat
esse omnibus posse placere. Necesse enim est, ut qui multis
imperat, non paucos offendat. Laertius.

PLATO, Neminem regem dicebat non ex servis esse
oriundum, neminem non servum ex regibus. Senec. ep.
lib. 44.

XENOPHON dicebat, honestus est regni beneficiorum quām
trophæorum numerum relinquere. Stob. serm. 45.

SOCRATES Optimum regem esse dicebat, qui suis affectibus
moderari potest, eodem serm.

CORYSTES Thracia, acriter in subditos animadvertebat.
Cum inquit amicorum quidam ad ipsum dixisset. Hoc Furor
non, nemus regum, respondit. At meus hic furor subditos tem-
perantes escit. Plut. in Apoph.

LEONIDAS, cumdiam dicenti, Excepto regno nulla te nobis
praefatis. At, inquit, ni nobis fuscum melior, non clem
rex. Moderatissimo dico, & refellit convicium, & suam di-
gnitatem defendit. Etenim ubi reges non nascuntur, sed ci-
vium suffragis eligitur, hoc ipso publicis calculis principes. F
judicatus est ceteris melior, quod ad regnum auctorius est.
Plutarbus in Lacon.

ARISTON, cumdiam laudibus evhebant dictum Cleomenis,
qui rogatus, quid oporteat bonum regem facere? respon-
dit Amicos, benefacere, inimicis male: At quanto prætan-
tis est, & diuturniore. Brus. 1.3. c. 13.

JUL. CESAR, cum ex Gallia provincia adversus Pompeium
tuleret. Rubicone anno transflui, dixit. Omnis jacta sit ala, significans, ut de summa rerum velle periclitari. Ie enim fluvius Galliam ab Italia dirimit. Plut. in Apoph.

PHILIPUS Alexander filio suadebat, ut eos, qui in Repub-
plicenter auctoritate, tum bonos, tum malos sibi concilia-
rent amicos: ac bonis quidem uteretur, malis vero abutere-
tur. Præcipua regum ars est, nullam rei, sed ad publicam utili-
tatem omnium operam accommodare. Quemadmodum Deus unius totius mundi monarca, malis genii, ac ini-
piti hominibus abutitur, ad utilitatem Ecclesie, ita principes
cordati norunt, & probis, & improbis ut: non quod ipso per
malos malum quippan faciant, sed quod per multos puniant. G
malos. At multa sunt principes, qui præposto bonis abu-
tuntur, malis utuntur. Ad tyrrannica negotia viros adhident
fanatitatis opinione celebres, quare vulgo esercitum, ac
pium omnium Socrates prodidit, & ad illum referunt.
Plut. in Apoph.

ALEXANDER habebat secum Eudemonicum philosophum,
qui cum aliquando tonare vehementer adest, ut omnes
expavescerent, dixit etiam Alexandro. Quin tu tale quip-
pam facis Alexander? At ille non ferens philosophi vocem,
ridens ait: Nolo meis formidabilis es, ut tu me doces, qui
fatiparam, & regum capitla me jubes super coenam appone.
Atheneus. ex Plut. in ejus vita.

Idem. Cum levitatem corporis, pedum celeritate pol-
leret, patri, hortanti, ut in Olympis stadium decurreret.
Faciente, inquit, si reges habiturus essem certatores. Et
huius agnoscamus omnium excellum, nec cuiquam facile celu-
rum in certamine laudis, & imperii. Nondum erat rex,
& ramen non dignabatur nisi cum regibus committi. Plut.
in Apoph.

Idem. Poros ab Alexandro devictus, cum ab eo post
pugnam rogaretur, dicente. Quomodo te tractabo: Regi ait:
Rufus subficiens Alexander: Nunquid etiam aliud? Omnia,

inquit Porus, complectitur hoc verbum, Regi. Alexander &
prudentiam, & fortitudinem vir admiratus, latrone dictio-
nem illi addidit ea, quam prius obsecratus. Supplex, & ad pedes ab-
jecto minus conceperat. Ad eo diligebat animos juvenis
impavidos animos. Q. Curtius aliquando securus narrat, interro-
gatus Poros, quid ipse victorem statuere debere censeret?

Quod hic, inquit, dies ibi suaderet, quo expertus es, quām esset
caducia felicitas. Submonuit regem, ut modelu[m] fortuna
uteretur, memor ipsi posse accidere, quod acciderat Poro.
Plut. in Rota. in Apoph.

METON cum in concione Tarentini traſtarent de bello fu-
sciendo, & de Pyrrho adſcendendo, sumpta corona, & fa-
cere ardente, præcedente tibi, velut ebrios, venit in forum,
atque ut fit, alias applaudentibus, aliis ridentibus, nonnullis
etiam, ad canendum hominem invitabut, procelosit in con-
cionem, ac tanquam canticatus affuerit. Silente vero turba,
dicit: Recepit facit viri Tarentini, qui jocari, ludere dum li-
cet, & tamen non dignabatur dum lucci-
cet,

tur illius princeps, & velut pares. Cicero 1. 19. de Orato. A re. Dignitas, inquit, eloquentia vel ex eo intelligi potest, quod in omni libero populo, maximeque in pacatis tranquillisque civitatis, praeceps semper floruit: semper dominata est. Quid enim aut tam jucundum cognitus, aut auditu, quam sapientibus sententiis, gravibusque verbis ornata oratio, & perpolita? ut tam potest, tamque magnificentum, quam hominum animos in ius oratione converti? Quid admirabilius HOMERUS Neferum fenen, eloquentia, & prudentia laudibus celebrat: *μεγάλην εὐεργέτην τηναντίον πένιον μήδην*.

Ethiades; praeceps insignis, propter eloquentiam, Mercurii filius creditus. Val. Flaccus primo Argonaut.

Eloquentia non apud quovis Graecorum coepit, sed apud Athenienses, non nascimur, sed jam adultis Athenis, Ante Periclem, & Thucydidem litera nulla est, quæ quidem oratione aliquem habeat, & oratoris esse videatur. Periclem Xanthippi filium Anaxagoras philosophus crudeliter: eis suavitate maximè hilarare sunt Athenæ, ejus ubertatem, & copiam admirata, ejusdem vim dicendi, teroremque timuerunt. Hoc igitur atas prima, Athenis oratione propè perfectum tulit: His ducibus eloquentia excoli coepit, & magistris dicendi multi subito extiterunt; Gorgias Leontinus, Thrasymachus Chalcedonicus, Protagoras Abderites, Prodicus Chius, Hippias Eluz, Ifocrates tamen omnes vicit, & Lysias, quem jam propè audeas oratorem perfectum dicere. Nam plane quidem perfectum, & cui nihil admundum desit, Demosthenen facile dixeris. Huic Hyperides proximus, & Alcibiades fuit, & Lycurgus, & Dimarchus, & cujus nulla scripta extant, F Demades. Haec enim azas effudit hanc copiam: & sucus ille, & sanguis incorruptus usque ad hanc etatem oratorum fuit, in qua naturalis incisus, non fuscatus nitor. Cic. in Bruto.

B. DIODORUS prandens in capuona, Demosthenem fortè prætererunt invitat, ut accederet: id cum illi pudore recusaret. Erubescens, inquit, Demosthenes capuona ingreditur. Atqui hic herus tuus quotidie versatur. Innuis autem, Rethores nihil aliud esse quam populi mancipia, nec esse par, ut illic pudet, tamen populi videri, ubi populus aliud vivet. Eraf. 1.8. Apoph.

DEMOSTHENES interrogatus, quid præstare posset postforsibus suis Rethores? Homini, inquit, perdito præsentem potest ferre opem. Stob.

ISOCRATES scicissit quid esset Rethorica? Ex parvis, inquit, facere magna, ex magnis parva: Est enim hac nonnulla Rethores præ amplificare, & extenuare, quæ de re diligenter præcepit Fabius. Sed præstigi genus est, quod refondit Ifocrates. Quin illud potius artis est, quæ magna sunt ita tractare, ut auditori quoque magna videntur: & contra Eraf. 1.8. Apoph.

Cuidam iactanti se de arte Rethorica, Arper Geminos, inquit Lacon, ars nisi verum attigerit, nec est, nec unquam erit. Notavit Rethores, qui se profutur verisimilia dicere, licet C. vera non sint. Plut. in Lacon.

ELQUENTES RHETORICÆ PERITI

IN GENERE.

MERCURII Jovis, & Majorum filium ipsius appellantur Graeci, quod Μερκύριος, hoc est, interpretationis, quæ vocatur, auctor est. Nuncius igitur deorum fingitur: quoniam sermo divina illius particulas: quæ in nobis est, mentis felicitat, index exigit. Caput alato petalo, pedes talibaris mutant. Dextra caduceum gerit. Lateri harpax accingitur. Eloquentia præsidio omnes homines indigent, tum in vita theoria (cujus symbolum est caput petro teatum) tum in vita practica. Hæ duplex. Occupatur enim, vel in teatro, quæ media est inter Theoricam, & Mechanicam vitam. Propterea ipsa πολιτεία, omne genus virtutum complectitur, & virtutum. Ad virtutis autem exercitationem alii honestate ipsa, alii metu, & formidine incitantur. Honestatem caduceum significat, cui gemini angues implicati sunt: quandoquidem prudenter virtutes omnes moderatur. Metum, & formidinem harpax denotat, lateri accinctus. Caduceo mortuo duci, D. atque reduci: hoc est, infantes liberat, fontes damnat. Sonos inferi, & adimit, populum modò ad pacem, modò ad bellum incitat.

Galli non Mercurio, sed Herculi: quem sua lingua Ogmium vocant, eloquentia laudem tribuunt. Simulacrum illius tale est. Senex calvus in occipito, catena canis: cœru rugosa & exusta, leonis exuvia induitus, clavam dextra, arcum levata tenens, pharetra de humero suspensta. Ex ore catenula reuulsum lingue extrema apice annexa prodeunt, auro, elecroque puriores, quibus hominum magnam turbam auribus summis suspenso, ad se alacrem, neque relutantem omnino pertrahit. Scire admodum eloquentia naturam hac pictura Galli preferunt. Senex est, quoniam dicendi facultas non nisi matura aetate absolvitur. Armis variis instructus est, ut non lenientes, & relutantes vi argumentorum, tanquam è pharetra de promotorum, cogere possint. Accedit deinde oratoria suavitatis, quæ homines ex auribus eligatos detinet. Hereuleum itaque Galli non tam corporis viribus, quam eloquentia, & crud-

tione tot monstra concescere, hoc est, arrogantissimos sophistas, superflue arbitratur. Lucianus in παραπομπαῖς.

E

HOMERUS Neferum fenen, eloquentia, & prudentia laudibus celebrat: *μεγάλην εὐεργέτην τηναντίον πένιον μήδην*.

lenatur,

Irenum, Græcia temporibus illis disertissimum. Carbo in multis judicis, causisque fuit cognitus: canorus orator, volubilis, fati acris, vehemens, valde dulcis, perfactus, industrius, & diligens, & in exercitationibus, commentationibus multum opera solitus ponere. Hic optimus illis temporibus est patronus habitus: coque forum tenebit, plus fieri judicia ceperant. Nam & questiones perpetuae hoc adolescenti constituerunt, quæ anteā nullæ fuerunt: & judicia populi, quibus aderat Carbo, jam magis patronum desiderabant, tabella data. Ibidem.

C. CURIO illustris orator fuit, Item C. Gracchus, cuius immaturo interitu res Romana, Latineque litera damnum fecerunt. Qui, si vivisset, eloquentia parem habuisset neminem.

C. GALBA, Servii filius, P. Crassus, eloquentis, & jurisprudentis, in medio cursu cecidit, & oppretus est publico die condemnatus.

Q. CATULUS, non antiquo illo more, sed hoc nostro (inquit Cicero) eruditus, incorrupta quædam Latinæ sermonis integritas. Causas egit. Cic. in Bruto.

B. M. ANTONIUS, & L. Crassus fummi, perfecti que oratores

fuerunt, ut utram aliter præferas ignoras. 34. annis ante natum Ciceronem. Et videtur fane Cicerò hac tempora conferre cum Periclem, & Thucydidem, tamen maxima oratorum copia subsecuta est. Demosthenes tamen omnium principes fuit apud Graecos, apud Latinos Ciceron. Aperte quidem hoc non proficeret: sed Antonius, & Crassus laudando, simul etiam, quæ illis defuerint, indicat, eaque bifi incite, quamvis obscurus, affirmat. L. Crassus eloquentia juris peritissimum, q. Scavola, jurisprudentis eloquentissimum putabatur. Et Ser. quidem Sulpius Scavola: Seipsum verò Crassus confert. Rufus Sulpius Crassus: Cotram verò Antonii imitatorum fuisse ait. Idem, Libris de Oratore mortem Crassii deplorans, omnes illum temporis eloquentia: paucis vero ante obitum diebus, sese etiam vicisse commemorat. Certatum quoque eloquentis studiis, ad eum locum, quem novissime pedibus ille calcaverat, post ipsum mortem redierunt: capti ducedisse, ac recordatione sermonis, quem, ex eo super audierant, & velut iterum audirent. Addit etiam id uni Crasso singulariter contingit, ut quotes peroraret, toties solito altius, ac fine exemplo locutus videtur. De eo sic Cicero. Crassus dicente, nemo tam arrogans fuit, qui similiiter le unquam dictum est confidens, & iterum: Omnis auditus orationibus, fini illa dubitatione sic flatu, & judicio, neminem omnium tot, & tanta, quanta sunt in Crassio, habuisse ornamenti dicendi.

Duoibus fūrētis Crassus, & Antonio L. Philippas proximus accedebat, longo tamen intervallo. Cic. in Bruto.

Q. VARUS rebus inveniens, & verbis expeditus, fortis auctor, & vehemens, verbis nec inops, nec abjectus.

CN. POMPEIUS, vir ad omnia summa natus, majorem dicens gloriā habuerit, nisi cum majoris gloriæ cupiditas ad bellicas laudes abstrahasset. Errat oratione fatis amplius & tem prudenter videbat: acta verò ejus habebat, & in voce magni splendorē, & in motu summam dignitatem. Idem.

C. PISONIS genero fuius neminem se nec studio, nec industria maiorem cognovit. Cicero testatur ibidem.

Q. HORTENSII, ut summi oratores laudes multis verbis persequitur Cicero in Bruto, cumq[ue] magno studio imitatum est. Id est affirmatur: utriusque verbis subtiliter potest. Idem.

C. JULIUS Cæsar, eloquentiam magnis laudibus Cicero extollit, & omnium fere oratorum Latinæ loqui elegansissimè, idque non domesticā modo confuetudine, sed etiam literis multis, & magno studio consecutum ait. Idem.

AENIUS Pollio, Augusto familiaris, cum Cicrone de eloquentia primata contendere fuit ausus.

C. LICINIUS Calvus Ciceronis amulus, tanta vi Vatinium accusatus dicitur, ut Vatinius exurgens exclamat: Rogo vos judices, num quia hic defetus, ego condemnabor? Ex hac imminictrum Odium Vatinium in proverbium abiit.

Omnium eloquentissimus extra urbem fuit T. Berutius Barbus Afculanus, cuius sunt aliquot orationes Afculi habentes, & illa Roma contra Capionem: cui orationi, Capioni oratione respondit Aenius.

Apud maiores disertissimum habitus fuit ex Latio L. Patryius Fregellanus, Tib. Gracchi fere aetate.

CASSIUS Severus orator eloquentissimus in agendo, in declamationibus partim valens. Oratio ejus valde culta, in genibus plena fentientis: nemo minus passus est aliquid in oratione fui otiosum esse: nulla pars erat, quæ non sua virtute.

L. B. Beat. vit. Human. Tom. VI.

starer. Nihil in quo auditor non sine damno aliudageret. Omnia nitentia, & intenta aliquo, aliquid poterint. Seneca in Declam. Tacitus in lib. de claris oratoribus. Hunc Quintilianus ponit inter oratorum principes.

NUMERIANUS Cæsar, Cari Imp. filius, cum aliquando orationem ad Senatum misseret, tantum eloquentia in ea profusa fuit, ut illi statua à Senatu, quasi rhetori, in Ulpia bibliotheca decerneretur, hac inscriptione: Numeriano Cæsari oratori temporibus suis potentissimo. Geraldus Dial. 5. bish. Poet.

ALEXANDER IV. Pont. Max. eloquentia vix similem suo tempore habuit. Nemo erat, qui rem cautiū proponeret, aut acris defendere: seu, quovis cuperet, impelleret. Sece unum omnium animis accommodabat, cum jocundis de remissione, cum levoris de disciplina, cum paribus de Republ. doctrinæ semper, & mira quadam facundia loquebatur. Volaterra-nus lib. 22. Astor.

CHRISTOPHORUS Longolius eloquentiam suam ad Ciceros imitationem, suaua Petri Bembii, composita. Aut. viii.

QUI IN UNA ALIQUA PARTE F
rhetorices vel excelluerunt, vel
impegerunt.

Exempla plurimæ ex Ciceronis Oratore, & Bruto colligere posse, cui utrum erit bac tradiandi. Nobis satis est digitum ad fontem intendisse, & Titulos de scriptis.

INVENTIO.

Inventio triplex, secundum Aristotelem triplex est. Quædam ex ea ipsa sumuntur, scilicet quædam à personis, tunc auditoris, & traditorum dicuntur: tunc oratoris, & vocantur ἀνθρώπαι. Et in logica sunt internæ, ita pathecia fere externe, incolas bonum incurentes: eaque prepter ad actionem referuntur à nonnullis. Eas tamen nos suo potius quædum aliquo loco, tradidisse volumus: quando Prudentie oratoris non parum attestantur.

APTA, INGENIOSA. G
In genere.

Si Theophrasto credimus, viro præ ceteris philosophis multa inquisitiones, & lectiones, inveniendis ea, quæ causa conferrent, atque excogitandi, omnium fuit Aleibiades acerbus. Cum verò investigaret non tantum, quæ dicenda essent, fed & quibusque nominibus, & verbis, acque eum illa subinde præterire: offendebat, & inter dicendum obmutuebat, inter quicquebaque fugiente ipsum dictione, extinguitis memoriam, & rem reputans. Plut. in Aleibiade.

C. MACER caſafarum patronus, in inveniendis, compendiisque rebus mirè accuratus fuit, ut non facile ullum diligitionem, majorēremque Cicero cognoverit: ita tamen, ut ceteris veteratorum, quænam orator dici potuerit: vox, gestus, & omnis actio fine lepro. Cicero in Bruto.

SERV. Sulpicius L. C. arte omnes vincet, cum Jurisprudentia multos pares haberet. Cicero certè in Bruto eum Q. Scavola preferit, ob artem solam: quoniam Jurisprudentia Dialecticam coniunctus, & simul & loquuntur elegantiam.

M. TULL. Cicero de finibus, acque M. Bruto gloriat, quod H. Dicitur.

C. JULIUS Cæsar eloquentiam magnis laudibus Cicero extollit, & omnium fere oratorum Latinæ loqui elegansissimè, idque non domesticā modo confuetudine, sed etiam literis multis, & magno studio consecutum ait. Idem.

C. PISONIS genero fuius neminem se nec studio, nec industria maiorem cognovit. Cicero testatur ibidem.

Q. HORTENSII, ut summi oratores laudes multis verbis persequitur Cicero in Bruto, cumq[ue] magno studio imitatum est. Id est affirmatur: utriusque verbis subtiliter potest. Idem.

C. JULIUS Cæsar eloquentiam magnis laudibus Cicero extollit, & omnium fere oratorum Latinæ loqui elegansissimè, idque non domesticā modo confuetudine, sed etiam literis multis, & magno studio consecutum ait. Idem.

AENIUS Pollio, Augusto familiaris, cum Cicrone de eloquentia primata contendere fuit ausus.

C. LICINIUS Calvus Ciceronis amulus, tanta vi Vatinium accusatus dicitur, ut Vatinius exurgens exclamat: Rogo vos judices, num quia hic defetus, ego condemnabor? Ex hac imminictrum Odium Vatinium in proverbium abiit.

Omnium eloquentissimus extra urbem fuit T. Berutius Barbus Afculanus, cuius sunt aliquot orationes Afculi habentes, & illa Roma contra Capionem: cui orationi, Capioni oratione respondit Aenius.

Apud maiores disertissimum habitus fuit ex Latio L. Patryius Fregellanus, Tib. Gracchi fere aetate.

CASSIUS Severus orator eloquentissimus in agendo, in declamationibus partim valens. Oratio ejus valde culta, in genibus plena fentientis: nemo minus passus est aliquid in oratione fui otiosum esse: nulla pars erat, quæ non sua virtute.

Heraclitum philophorum Ephesum rogarant cives, ut tententiam suam proferret de Concordia. Infendens ille Hhh eminentem